

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา (ปี 2001)

: สู่การพึ่งพาเศรษฐกิจของตนเอง และภูมิภาค

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ภายหลังจากปรับเปลี่ยนรัฐบาลให้อยู่ภายใต้การนำของ นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ซึ่งได้ใช้แนวทาง “การพึ่งพาตนเอง” และ “การให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นอันดับแรก” เป็นยุทธศาสตร์ประการสำคัญในการบริหารประเทศ กล่าวคือ จากการศึกษาที่มีความต้องการที่จะพึ่งพาความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจาก IMF ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำที่สำคัญสูง อันเนื่องมาจากเผชิญภาวะปัญหาทางเศรษฐกิจ กลายเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในลักษณะที่ห่างเหินกันมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลไทยชุดใหม่ได้ดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจในลักษณะที่แสดงถึงความต้องการลดการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาลง และต้องการพึ่งพาตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางที่สร้างความแตกต่างจากแนวทางเดิมที่เคยเป็นอย่างมาก และที่น่าประหลาดใจก็คือ แนวทางดังกล่าวกลับเป็นแนวทางสำคัญที่ใช้ขับเคลื่อนประเทศในยามที่มีสภาพเศรษฐกิจที่อ่อนแอที่สุด ณ ช่วงเวลาหนึ่ง

อย่างไรก็ดี ประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลานี้ ไม่ได้มีเพียงเรื่องความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ห่างเหินกันเท่านั้น แต่อยู่ที่ 2 ประเด็นหลักสำคัญ คือ ลักษณะความแตกต่างของนโยบายที่มีลักษณะต้องการพึ่งพาตนเอง ไม่ว่าจะเป็นในทางเศรษฐกิจ หรือการต่างประเทศ กับแนวทางเดิมซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยผู้เขียนได้อธิบายเปรียบเทียบอย่างละเอียดไว้ในบทที่ 6 นี้แล้ว นอกจากนี้ อีกประเด็นที่น่าสนใจคือ การศึกษาท่าทีการตอบสนองของรัฐบาลที่มีต่อเหตุวินาศกรรม 9/11 ที่สหรัฐอเมริกาว่า เหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อให้รัฐบาลทำการปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงแนวคิด หรือนโยบายให้แตกต่างไปจากจุดยืนเดิมที่มีหรือไม่ อย่างไร โดยความน่าสนใจทั้งหมดนี้ ผู้เขียนได้ถ่ายทอดผ่านหัวข้อ ดังต่อไปนี้ คือ

6.1 Thaksinomics ความแตกต่างที่กลายเป็นจุดหักเห ?

6.1.1 บทวิเคราะห์ว่าด้วย เพราะอะไรจึงต้องเป็น Thaksinomics

6.1.2 บทวิเคราะห์ว่าด้วย คำถามสำคัญเกี่ยวกับการเป็น Thaksinomics

6.1.2.1 ชาตินิยม ในบริบทที่แตกต่าง : วิเคราะห์ความเป็นชาตินิยมของไทยโดยเปรียบเทียบเหตุการณ์เดือนตุลา และวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997

6.1.2.2 ความกังขาเกี่ยวกับการเป็นนักธุรกิจใหญ่ของนายกรัฐมนตรี และคณะ : A country is a company, a PM is a CEO ?

6.2 การดำเนินตามแนวทาง Thaksinomics

6.2.1 นโยบายด้านเศรษฐกิจ: นโยบายสองคู่ขนาน (Thaksinomics)

6.2.2 นโยบายด้านการต่างประเทศ: "เอเชีย" ยุทธศาสตร์หลักการต่างประเทศไทย

6.3 ผลกระทบจากเหตุวินาศกรรม 9/11 ต่อแนวคิด Thaksinomics

6.1 Thaksinomics ความแตกต่างที่กลายเป็นจุดหักเห ?

แท้ที่จริงแล้ว ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ห่างเหินกันมากขึ้น ตั้งแต่ในช่วงปลายรัฐบาลของ นายชวน หลีกภัย ทั้งนี้เพราะในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงปลายของการบ่มเพาะความรู้สึกผิดหวัง และเจ็บปวดของประชาชนส่วนใหญ่ ต่อการดำเนินมาตรการ และนโยบายทางเศรษฐกิจที่ผิดพลาดของรัฐบาล จนได้สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล ไม่ว่าจะเป็น อัตราการว่างงานที่สูงขึ้น¹ การสูญเสียความเป็นเจ้าของในสินทรัพย์ของนายธนาคาร เจ้าของสถาบันการเงิน และนักธุรกิจ ความตึงเครียดที่เกิดสภาวะแข่งขันกับนายทุนต่างชาติมากขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาแรงงานและแรงงานหญิง ปัญหาโรคเอดส์ ฯลฯ² ซึ่งปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านี้ได้กระทำให้ประชาชนส่วนใหญ่พยายามต่อต้านรัฐบาล กองทุนการเงินระหว่างประเทศ(IMF) และสหรัฐอเมริกา ในฐานะที่เป็นต้นเหตุของหายนะทางเศรษฐกิจของไทย นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่

¹ ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ 3 ปีที่ผ่านมา ได้กระทบต่อปัญหาสังคม ทำให้คนตกงานมากขึ้น โดยตัวเลขการประกันตนเดิมมีประมาณ 6.2 ล้านคน แต่ตัวเลขได้ลดต่ำลงมาเหลือในระดับกว่า 5 ล้านคน และมีคนตกงานประมาณ 6 แสนคน อ้างอิงในผู้จัดการรายวัน (15 ธันวาคม 2000) : 1,28.

² ไพโรจน์ วงศ์วิภาณนท์และนวนลน้อย ตริรัตน์, "ตลาดการเมือง ประชานิยม และอนาคตเศรษฐกิจสังคมไทย," ใน 2540 จุดเปลี่ยนประเทศไทย. กนกศักดิ์ แก้วเทพและนวนลน้อย ตริรัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เพรส,2544), หน้า 121-172.

ยังพยายามที่จะเรียกร้องหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจชาตินิยมใหม่ เศรษฐกิจแนวพุทธ ฯลฯ

ดังนั้น เมื่อ นายกรัฐมนตรีทักษิณ และพรรคไทยรักไทย ได้นำเสนอแนวนโยบายที่แตกต่างจากแนวทางเดิมของรัฐบาลชุดที่แล้ว นั่นคือ นโยบายเศรษฐกิจเชิงประชานิยม ที่เน้น การพึ่งพาตนเอง รวมถึงการยกชูแนวคิดเรื่องชาตินิยมเป็นประการสำคัญในการหาเสียง ประชาชนส่วนใหญ่จึงให้ความสนใจอย่างล้นหลาม ด้วยความคาดหวังว่า แนวทางเหล่านี้จะเป็นคำตอบที่แท้จริงสำหรับการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่ตนเผชิญอยู่

โดยผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจาก 100 คน พรรคไทยรักไทยได้ 48 คนพรรคประชาธิปัตย์ 31 คน พรรคความหวังใหม่ 8 คน และพรรคชาติไทย 6 คน³ สำหรับระบบแบ่งเขตเบอร์เดียวคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีการรับรองในรอบแรกเพียง 338 คน ดังนั้น จึงต้องมีการเลือกตั้งใหม่ในเขตที่ไม่ได้รับการรับรองซ้ำอีกหลายครั้ง อย่างไรก็ตาม เมื่อรวมจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองระบบ พรรคไทยรักไทยจึงกลายเป็นพรรคที่มีคะแนนเสียงในสภาผู้แทนราษฎรมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือพรรคประชาธิปัตย์ ด้วยผลการเลือกตั้งเช่นนี้ได้ทำให้พรรคไทยรักไทยมีความชอบธรรมในการจัดตั้งรัฐบาล โดยมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ปี 2001 ร่วมกับพรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา และพรรคชาติไทย สำหรับพรรคถิ่นไทยซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงคนเดียว ต้องยุบพรรคการเมืองลงเพราะศาลรัฐธรรมนูญโดยสำนักงานคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคเพราะผิดพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง เนื่องจากไม่ได้ส่งรายงานการประชุมประจำปี เป็นเหตุให้สมาชิกพรรคถิ่นไทยต้องย้ายมาสังกัดพรรคไทยรักไทย ในส่วนของพรรคเสรีธรรมได้มีมติเป็นเอกฉันท์ในการประชุมใหญ่วิสามัญของพรรคเสรีธรรมเมื่อเดือนมิถุนายน ปี 2001 ให้ยุบพรรคร่วมกับพรรคไทยรักไทย ทำให้พรรคไทยรักไทยในขณะนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (โปรดดูตารางที่ 1.2)

ผลการเลือกตั้งในลักษณะข้างต้นได้ทำให้เกิดการเน้นย้ำว่า รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ต้องขึ้นบริหารประเทศในท่ามกลางความคาดหวังอย่างสูงของประชาชน ที่ว่ารัฐบาลใหม่และแนวทางใหม่จะเป็นคำตอบสำคัญในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ ความคาดหวังเหล่านี้ได้แสดงออกอย่างชัดเจนอีกครั้งเมื่อรัฐบาลต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนทางการ

³ กวี วงศ์พุม, วิเคราะห์นโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับ นาย ชวน หลีกภัย, (กรุงเทพฯ : The Knowledge Center, 2001), หน้า 72.

เมือง อันเนื่องมาจากการที่นายกรัฐมนตรีทักษิณ ต้องคดีการแจ้งบัญชีทรัพย์สิน – หนี้สินเป็นเท็จ ทั้งนี้เพราะสิ่งที่สังเกตเห็นได้ในเวลานี้ คือ การที่ประชาชนส่วนใหญ่มีท่าทีแสดงความต้องการและสนับสนุนให้นายกรัฐมนตรีหลุดพ้นจากการต้องคดีในครั้งนี้ ซึ่งในที่สุดแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสินให้นายกรัฐมนตรีทักษิณ พ้นจากคดี ดังกล่าวด้วยเสียงข้างมาก 8 ต่อ 7 โดยถือว่า นายกรัฐมนตรีทักษิณ ไม่ได้ตั้งใจยื่นบัญชีทรัพย์สินหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 205 ตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ยื่นคำร้อง⁴

ดังนั้น เมื่อนายกรัฐมนตรีทักษิณ พ้นจากการต้องคดีดังกล่าว และมีความมั่นใจในการดำเนินงานทางการเมืองมากขึ้น⁵ จึงได้พยายามที่จะผลักดันและดำเนินการตามแนวทางและนโยบายที่ตนเองใช้ในการหาเสียง ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ปรารถนาจะเห็นรัฐบาลรักษาสัญญา⁶

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ และสื่อภายในประเทศไทยส่วนใหญ่จะให้การสนับสนุนและยอมรับในตัวนายกรัฐมนตรีทักษิณ เป็นอย่างดี แต่สำหรับสื่อต่างชาติ อย่างเช่น The Far Eastern Economic Review ,The Asian Wall Street Journal เป็นต้น ต่างให้การคาดการณ์ว่าในที่สุดแล้วนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีทักษิณ จะดำเนินการปิดประเทศ หันหลังให้กับกระแสโลกาภิวัตน์ ระบบการค้าและการลงทุนแบบเปิดกว้าง ยกเลิกการปฏิรูปตามแนวทางของIMF รวมถึงการที่จะสร้างวิกฤตการณ์ทางการคลังให้เกิดขึ้นภายใต้การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบประชานิยม⁷ ซึ่งในที่สุดแล้วนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีทักษิณ ได้ออกแถลงการณ์เพื่อชี้แจงความถูกต้องในเรื่องนี้ว่า แท้ที่จริงแล้วรัฐบาลต้องการดำเนินนโยบายแบบสองทางพร้อม ๆ กัน นั่นคือ การยึดมั่นอยู่กับส่วนประกอบหลัก ๆ แห่งโมเดลเศรษฐกิจเอเซียตะวันออก อันรวมถึงการเปิดกว้างทางการค้าและการลงทุนด้วย ขณะเดียวกันนั้นเองก็จะแสวงหาทางเพิ่มความแข็งแกร่งของอุปสงค์ภายในประเทศ ตลอดจนยกระดับการผลิตเพื่อตลาดภายในประเทศ โดยมีได้ต้องการที่จะหันหลังให้กับโลกาภิวัตน์อย่างที่เขาใจกัน⁸

⁴ มติชนสุดสัปดาห์ (6 สิงหาคม 2001) : 10.

⁵ Far Eastern Economic Review : Asia 2002 Year Book (2002): 206.

⁶ Shawn W. Crispin and Rodney Tasker , "Thailand Incorporated," in The Region, ." The FEER (18 January 2001): 16-20.

⁷ Pasuk Phongpaichit and Chris Baker, Democracy, Capitalism and Crisis : Examining Recent Political Transition in Thailand (15 November 2001) : 10.

⁸ New Solutions Urgent To Combat Economic Difficulties, Thai Prime Minister, ESCAP'S 57th Commissions Sessions Opens With Fresh Agenda, Press Release No. G/08/01, BS/10/01 ,24 April 2001 ,Available from <http://www.unescap.org/57/press/g%5F08%5F01.htm>

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการแถลงการณ์ของนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีแก่บรรดาสื่อมวลชนต่างประเทศส่วนใหญ่ แต่สำหรับคณะกรรมการบริหารIMFแล้วนั้น ยังคงได้แสดงท่าทีไม่พอใจต่อการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ในการปรึกษาหารือและการอภิปรายเพื่อติดตามผลภายหลังโครงการตามมาตรา 4 กับประเทศไทย ประจำปี 2001 (ประเทศไทยออกจากโครงการรับความช่วยเหลือฉุกเฉินของIMF เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2000) พิจารณาจากถ้อยคำดังต่อไปนี้ คือ

".....แต่แม้มีความก้าวหน้าเช่นนี้ คณะกรรมการก็สังเกตเห็นว่า ภาวะแวดล้อมอันยากลำบาก ความจำเป็นที่จะปฏิรูปเชิงโครงสร้างกันต่อไป ตลอดจนความไม่แน่นอนเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจที่จะมีการนำออกมาใช้ในอนาคต ทำให้การฟื้นตัวต้องมีต้นทุนลงด้วยการที่อัตราเติบโตของจีดีพีน่าจะอยู่ในราว 2% ในปีนี้ โดยมีความเสี่ยงที่จะไปในทางลดต่ำกว่านั้น"¹⁰

นอกจากนี้ กระแสการวิพากษ์วิจารณ์ยังมาจากบางกลุ่มภายในประเทศด้วย นั่นคือกลุ่มนักวิชาการที่มีความเป็นห่วงเกี่ยวกับการดำเนินการนโยบายเศรษฐกิจเชิงประชานิยมของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีทักษิณ ว่าจะเป็นการก่อหนี้ การทำให้รัฐต้องเผชิญกับข้อจำกัดทางการคลัง ซึ่งปัญหาและข้อจำกัดเหล่านี้จะกัดกร่อนความมั่นคงของสถาบันการเงินทางรัฐ อันเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่น่ามาซึ่งวิกฤติการณ์ใหม่ได้¹¹ อย่างไรก็ตาม แม้วานโยบายเศรษฐกิจต่าง ๆ ของรัฐบาลจะถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมาจากแหล่งต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวในข้างต้น แต่รัฐบาลยังคงแสดงออกถึงความตั้งใจที่จะพยายามนำแนวทางเศรษฐกิจแบบประชานิยมมาใช้ พิจารณาได้จากกรณีที่รัฐบาลพยายามที่จะดำเนินการตามนโยบายที่เคยหาเสียงไว้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบายเร่งด่วนทางเศรษฐกิจ อาทิ¹²

⁹ Editorial, "IMF vs Thailand," *Asia Times Online* (25 August 2001)

¹⁰ Ibid.

¹¹ โปรดดูรายละเอียดใน รัสสรค์ ธนะพรพันธุ์, "อัมมาร สยามวาลา VS ทักษิณ ชินวัตร จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง," *ผู้จัดการรายวัน* (22 พฤศจิกายน 2544)

¹² โปรดดูรายละเอียดในเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการประจำปีเรื่อง 1 ปี รัฐบาลทักษิณ : คำสัญญาและความเป็นจริง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (3 ธันวาคม 2001)

1. การพักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี

นโยบายนี้เป็นการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยผ่านระบบธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นเวลา 3 ปี ซึ่ง ธ.ก.ส.ได้กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามโครงการ ๔ เป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางขอพักชำระหนี้และแนวทางขอลดภาระหนี้ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้รับทราบผลก้าวหน้าในการดำเนินนโยบายในเรื่องนี้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง¹³ โดยข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน ปี 2001 ปรากฏว่า มีจำนวนเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ๔ จำนวนทั้งสิ้น 2,254,792 ราย จำแนกเป็นเกษตรกรที่สมัครใจขอพักชำระหนี้จำนวน 1,155,360 ราย เกษตรกรที่สมัครใจขอลดภาระหนี้จำนวน 1,099,432 ราย และมีเกษตรกรจำนวน 113,620 ราย ที่ยังไม่แสดงความจำนงเข้าร่วมโครงการ ๔ ทั้งนี้ได้มีการพิจารณาขยายระยะเวลาการแสดงความจำนงเข้าร่วมโครงการ ๔ ของเกษตรกรออกไปจนถึงวันที่ 30 กันยายน ปี 2001

2. การก่อตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง

ในการดำเนินนโยบายนี้ คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้กำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ปี 2001 และอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาตินี้ เพื่อให้การดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีกฎหมายรองรับการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีสถานะถาวรตามกฎหมาย นอกจากนี้ ได้อนุมัติหลักการร่างพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ปี 2001 เพื่อใช้ในการดำเนินการคู่ขนานกับร่างพระราชบัญญัติข้างต้นดังกล่าว เนื่องจากการจัดทำร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว หากจะรอให้ดำเนินการเสร็จ และให้มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายต้องใช้เวลาซึ่งอาจต้องทำให้โครงการมีความล่าช้า ส่วนในการสนับสนุนการดำเนินนโยบายรัฐบาลในเรื่องหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้เห็นชอบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ ปี 2001 สำหรับการขอกู้เงินจากธนาคารออมสินให้ได้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเป็นผู้นำ โดยมีกระทรวงการคลังเป็นผู้ค้ำประกัน ตามนัยมาตรา 32 แห่งพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ปี 2001 ผลการดำเนินการตามนโยบายนี้ ตามข้อมูล ณ วันที่ 8 สิงหาคม ปี 2001 ปรากฏว่ามีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 71,364 หมู่บ้าน โดยมีหมู่บ้านที่ขอขึ้นทะเบียนกองทุน

¹³ The Nation (16 กุมภาพันธ์ 2001) : A1.

จำนวน 46,377 หมู่บ้าน โดยมีหมู่บ้านที่ได้รับการตรวจสอบแล้วพร้อมโอน 2,168 หมู่บ้าน และอยู่ระหว่างการตรวจสอบ 2,352 หมู่บ้าน ส่วนหมู่บ้านที่กองทุนหมู่บ้านนำเข้าพิจารณาครั้งต่อไปมีจำนวน 22,467 หมู่บ้าน

3. การจัดตั้งธนาคารประชาชน

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้มีธนาคารออมสินรับผิดชอบจัดทำโครงการและให้กระทรวงการคลังและธนาคารออมสินร่วมกันประชาสัมพันธ์และชี้แจงข้อมูลที่ต้องการให้ประชาชนรับทราบรายละเอียดของโครงการและให้พนักงานธนาคารออมสินทำความเข้าใจโครงการธนาคารประชาชนเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ โครงการดังกล่าวได้เริ่มต้นดำเนินการแล้วเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน ปี 2001 และตามข้อมูล ณ วันที่ 31 กรกฎาคม ปี 2001 มีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 402,432 ราย โดยมีสมาชิกที่ได้รับอนุมัติสินเชื่อจำนวน 66,890 ราย คิดเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 982,498,080 บาท

4. การจัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบการดำเนินการจัดตั้งธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยได้ให้บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) ซึ่งเป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือต่อวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม เป็นฐานรองรับการดำเนินงานในลักษณะธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย และได้อนุมัติหลักการร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามแนวทางนี้แล้ว

5. การจัดตั้งบริษัทกลางในการบริหารสินทรัพย์

คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบหลักการในการจัดตั้งสำนักงานบริหารสินทรัพย์กลาง เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของสถาบันการเงินอย่างเป็นระบบ โดยได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อการจัดตั้งสำนักงานดังกล่าว และได้เห็นชอบให้ตราเป็นพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย ปี 2001 เพื่อรองรับการจัดตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย (บสท.) (Thai Asset Management Corporation : TAMC)

6. การพัฒนารัฐวิสาหกิจ

การดำเนินการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของบริษัท ปุ๋ยแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ให้เงินกู้แก่บริษัท จำกัด (มหาชน) ในวงเงิน 600 ล้านบาท และในส่วนของกรรฟแห่งประเทศไทย

(รฟท.) ได้มีการแก้ไขระเบียบการจ้าง และระเบียบการพัสดุของ รฟท. ให้สอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ ได้มีการปรับปรุงแผนวิสาหกิจบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) และเห็นชอบแนวทางการแปรรูปการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) โดยการนำ ปตท. ทั้งองค์กรแปลงสภาพเป็นบริษัท ปตท. ภายใต้โครงสร้างที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ นอกจากนี้ได้เห็นชอบหลักการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารรัฐวิสาหกิจ และอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติบริษัทวิสาหกิจแห่งชาติ เพื่อให้มีคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจแห่งชาติทำหน้าที่กำหนดนโยบาย และสามารถตัดสินใจในเชิงกลยุทธ์ได้ รวมทั้งให้มีการจัดตั้งบริษัทวิสาหกิจแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจแห่งชาติด้วย

นอกจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบเร่งด่วนตามแนวทางประชานิยมตามที่ได้สัญญากับประชาชนไว้แล้ว รัฐบาลยังได้พยายามดำเนินนโยบายต่างประเทศบางประการที่ชี้ให้เห็นว่าน่าจะทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย นั่นคือ การที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เน้นการฟื้นฟูและกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในเอเชีย โดยถือว่าประเทศเหล่านี้เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic partners) ด้วยการออกเยือนประเทศต่าง ๆ อันได้แก่ เวียดนาม มาเลเซีย จีน ลาว กัมพูชา พม่า บรูไน สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ รวมถึงการขยายความร่วมมือและความสัมพันธ์กับประเทศในกลุ่มอาเซียนเป็นสำคัญ เช่น การให้ความเห็นชอบการลงทุนและให้สัตยาบันโครงการความร่วมมือด้านการพัฒนา ระหว่างอาเซียนกับประเทศต่าง ๆ การเข้าร่วมประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอาเซียน รวมทั้งการให้สัตยาบันพิธีสารว่าด้วยมาตรการสุขอนามัย และสุขอนามัยพืชของอาเซียน การให้ความเห็นชอบการลดอัตราอากรและยกเว้นอากรศุลกากร และการลดอัตราศุลกากรสำหรับเขตการค้าอาเซียน นอกจากนี้ การฟื้นฟูและกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือเพื่อพัฒนา กับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียเป็นเรื่องที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นพิเศษด้วยเช่นกัน โดยในช่วงที่รัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศ นายกรัฐมนตรีได้เดินทางไปกระชับความสัมพันธ์กับหลายประเทศด้วยตนเอง เช่น มาเลเซีย เวียดนาม สหภาพพม่า บรูไนดารุสซาลาม และสิงคโปร์ ตามลำดับ ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเดินทางไปเยือนโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีกหลายโอกาส นอกจากนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะเดินทางไปเยือนต่างประเทศแล้ว ได้มีผู้นำระดับสูงของประเทศต่าง ๆ มาเยือนประเทศไทยด้วย เช่น ประธานาธิบดีอินโดนีเซีย และนายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐประชาชนจีน

สำหรับการขยายความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชียในด้านอื่น ๆ ได้แก่การให้ความเห็นชอบการจัดทำความตกลงในด้านการคมนาคมขนส่งระหว่างกัน การลงทุน การให้การสนับสนุนด้านการศึกษา การแก้ไขปัญหาเสพติด และปัญหาชาย

แดน ในส่วนของการขยายความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ นั้น ได้เห็นชอบการทำความตกลงเกี่ยวกับการยกเว้นการตรวจตราหนังสือเดินทาง ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม และการเดินทางไปประชุมระดับรัฐมนตรีของเวทีความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องของการให้การส่งเสริม รักษา และคุ้มครองสิทธิ และผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งของภาคเอกชนไทย แรงงานไทย และคนไทยในต่างประเทศนั้น คณะรัฐมนตรีได้วางแนวทางปฏิบัติที่สำคัญที่จะสนับสนุนการดำเนินนโยบายในเรื่องนี้ คือ การกำหนดหลักปฏิบัติในการขอเข้าเยี่ยม และพบปะหรือข้าราชการกับผู้นำระดับสูงของรัฐบาลไทยของบุคคลในคณะทูต คณะกงสุล องค์การระหว่างประเทศ และแขกต่างประเทศที่มาเยือนประเทศไทย และการไปต่างประเทศของผู้นำระดับสูงในรัฐบาลไทย อีกทั้งได้มีการกำหนดแนวทางการช่วยเหลือคนไทยที่ประสบความเดือดร้อนในต่างประเทศด้วยรวมถึงการเดินทางเพื่อประชาสัมพันธ์การค้า และการลงทุน ในลักษณะของ โรดโชว์ (Road Show) ตามแต่ละประเทศในเอเชีย เป็นต้น

นอกจากนโยบายต่างประเทศในลักษณะต่าง ๆ ข้างต้นนั้น แนวทางที่โดดเด่นอีกประการ คือ การเน้นการทูตในเชิงรุกด้านเศรษฐกิจ คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบในหลักการให้จัดทำร่างความตกลงความร่วมมือด้านการค้า และการบริการกับหลายประเทศ เห็นชอบให้ประเทศไทยรับเป็นเจ้าภาพจัดประชุมระหว่างประเทศ และส่งผู้แทนเข้าไปร่วมประชุมด้านการค้าและเศรษฐกิจที่สำคัญหลายครั้ง ในส่วนการดำเนินงานภายใต้กรอบแห่งประชาชาติ และองค์การระหว่างประเทศที่ไทยเป็นสมาชิกอยู่นั้น ได้เห็นชอบการส่งเจ้าหน้าที่ไปเข้าร่วมปฏิบัติการในติมอร์ตะวันออก ให้ความเห็นชอบร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี เข้าร่วมโครงการปฏิบัติการด้านทุ่นระเบิด การสนับสนุนกำลังพลและยุทโธปกรณ์ในการเข้าร่วมกองกำลัง UNTAET สนับสนุนการดำเนินการตามมาตรการคว่ำบาตรกับประเทศต่าง ๆ ที่สหประชาชาติกำหนด เห็นชอบให้ลงนามในพิธีสารเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ และการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น สนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาเอเชียและกองทุนระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังได้อนุมัติให้ประเทศไทยเข้าร่วมงานแสดงพืชสวนโลกที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ ร่วมประชุมสมัชชาอนามัยโลกที่ประเทศสวีเดน ซึ่งองค์การอนามัยโลกจะเข้าเป็นภาคีร่วมโครงการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าด้วย

นโยบายสำคัญต่าง ๆ เหล่านี้ ได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ห่างเหินกันมากขึ้น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีกฤษณ์ ได้ยึดเอาแนวทาง “การพึ่งพาตนเอง” เป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาประเทศ ซึ่งแนวทางดังกล่าวมีความหมายและลักษณะที่อยู่ในทางตรงข้ามกับชุดนโยบายของรัฐบาลสมัยนายชวน ที่มีจุดเน้นอยู่ที่การต้องการพึ่งพาและความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามกรอบนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมของIMFและสหรัฐอเมริกา ซึ่งดังที่กล่าวในข้างต้นนั้นพบว่า การปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวนั้นได้สร้างความไม่พอใจให้แก่สหรัฐอเมริกาเป็น

อย่างมาก อันเนื่องมาจากแนวคิดดังกล่าวนี้ได้ขัดแย้งกับแนวคิดหลักที่ควรจะเป็นในยุคเศรษฐกิจที่เป็นเสรีเช่นนี้ หรือแตกต่างจากแนวคิดที่สหรัฐอเมริกาต้องการให้ประเทศต่าง ๆ กระทำ

พิจารณาจากตารางการเปรียบเทียบความแตกต่างของแนวคิดพื้นฐานทางนโยบายระหว่างรัฐบาลของนายชวน และ นายกรัฐมนตรีทักษิณ ดังนี้ คือ

ตารางที่ 6.1 : ความแตกต่างของแนวนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และรัฐบาลนายชวน หลักกฤษฎี ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจไทย

ประเด็น	รัฐบาลชวน	รัฐบาลทักษิณ
ทิศทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ	การเร่งเปิดเสรี เนื่องจากเงื่อนไขของ IMF และความจำเป็นในการดึงดูดเงินทุนจากต่างประเทศ จนได้รับฉายาว่า "เด็กดี" ของ IMF	การเปิดเสรี โดยให้ความสำคัญกับการรักษามลประโยชน์ของธุรกิจในประเทศ
เป้าหมายทางเศรษฐกิจ	-การสร้างความสามารถในการแข่งขัน -ศูนย์กลางภูมิภาคในบางด้าน	-new economy -ศูนย์กลางของภูมิภาคในด้านต่างๆ
ตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ	Large and supporting industries	SME
การพึ่งพาต่างประเทศ	การพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศมากกว่า	การพึ่งพาเงินทุนในประเทศ ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่า
ความสำคัญของภาคเศรษฐกิจต่างๆ	-Financial sector	-Real sector
ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ	การให้ความสำคัญกับประเทศมหาอำนาจ ซึ่งเป็นตลาดส่งออกหลัก	การให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะที่มีพรมแดนติดกัน และประเทศในภูมิภาคเอเชีย
การแก้ไขปัญหา	-แก้ไขปัญหาแบบกระจาย โดยสนับสนุนให้ภาคเอกชนแก้ปัญหาของตนเอง -พิจารณาแก้ไขปัญหาเป็นกรณี ๆ	-แก้ไขปัญหาแบบรวมศูนย์ที่ภาครัฐ -แก้ไขปัญหาทั้งระบบ
การมีส่วนร่วมของประชาชน	การมีส่วนร่วมของประชาชนน้อยกว่า	เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง
บูรณาการเชิงนโยบาย	นโยบายมีการบูรณาการน้อยกว่า	นโยบายมีการบูรณาการมากกว่า

ที่มา : คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2001

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างของแนวทางหรือนโยบายของทั้งสองรัฐบาล พบว่าความแตกต่างดังกล่าวได้กระทำให้ลักษณะและระดับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ จากที่ไทยมีความต้องการที่จะพึ่งพาสหรัฐอเมริกาในระดับสูง หรือที่

เคยเป็น “เด็กดี” ที่เชื่อฟังและกระทำตามแนวทางของIMFแทบจะทุกประการ กลายเป็นประเทศที่ต้องการที่จะหลุดพ้นจากการเป็นลูกหนี้ของIMFให้เร็วที่สุด และพยายามที่จะลดระดับการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา ด้วยการพยายามที่จะพึ่งพาตนเอง และให้ความสำคัญกับการดำเนินความสัมพันธ์ภายในภูมิภาคเอเชียมากกว่าที่รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์เคยกระทำ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแนวคิดดังกล่าวจะกลายเป็นแนวคิดใหม่ที่ได้สร้างความตื่นตัวให้แก่สังคมไทย รวมถึงได้กลายเป็นแนวทางที่สร้างความคาดหวังอย่างแรงกล้าให้แก่ประชาชนชาวไทยว่าจะนำมาซึ่งการรื้อฟื้นทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว หรือ เป็นคำตอบให้แก่สังคมไทยในที่สุด แต่ก็ยังมีนักคิด นักวิชาการกลุ่มหนึ่งที่ยังคงคิดเห็นแตกต่างจากรัฐบาล และก่อให้เกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับรัฐบาล ดังต่อไปนี้ คือ

6.1.1 บทวิเคราะห์ว่าด้วย เพราะอะไรจึงต้องเป็น Thaksinomics ?

หรือ ในคำถามเดียวกันที่ว่า เพราะอะไรแนวทางการพึ่งพาตนเองจึงได้ถือกำเนิดขึ้นในสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจที่แสนจะยากลำบาก ?

จากการศึกษาพบว่า การสร้างความแตกต่างในด้านนโยบาย เป็นกลวิธีสำคัญในการสร้างคะแนนนิยม กล่าวคือ ในช่วงหลังวิกฤตการณ์ค่าเงินบาทไทยปี 1997 สภาพสังคมไทยเริ่มเกิดความสับสนวุ่นวายอันเนื่องมาจากความผิดหวังที่มีต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล IMF และสหรัฐอเมริกา และเป็นที่แน่นอนว่าความเกลียดชังสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้กอบโกยผลประโยชน์ไปจากเศรษฐกิจไทยย่อมทวีเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น ในช่วงเวลานี้ การดำเนินแนวคิด หรือนโยบายทางเศรษฐกิจที่เข้าข้าง หรือเป็นเหมือนสหรัฐอเมริกาจึงเป็นอันตรายที่จะถูกกล่าวหาว่า “ขายชาติ” เพราะฉะนั้น การฉวยโอกาสที่จะเสนอแนวคิดใหม่ที่แตกต่างจากที่เคยเป็นในรัฐบาลนายชวน จึงเป็นแนวทางที่สำคัญที่จะทำให้ได้รับชัยชนะเหนือการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพราะในช่วงเวลานั้น คนในสังคมไทยได้เริ่มออกมาตั้งคำถามกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ไทยเดินตามยุโรปมาตั้งแต่หลังสนธิสัญญาบาวริงนักวิชาการไทยบางกลุ่มถึงกับเสนอให้สังคมไทยหันไปพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะชาตินิยม โดยเน้นการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ดังนั้น การได้รับชัยชนะอย่างล้นหลามเหนือการเลือกตั้งของนายกรัฐมนตรีนักษิณ และพรรคไทยรักไทย จึงนับได้ว่า เป็นความสำเร็จที่เกิดจากการใช้กลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่างให้กับนโยบายเพื่อเรียกคะแนนนิยมจากประชาชน

6.1.2 บทวิเคราะห์ว่าด้วย คำถามสำคัญเกี่ยวกับการเป็น Thaksinomics

6.1.2.1 ชาตินิยม ในบริบทที่แตกต่าง

แม้ว่า รัฐบาลภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีทักษิณ นั้น จะสนับสนุนแนวทางที่เรียกว่า "ชาตินิยม" เป็นแนวทางหลักในการดำเนินการบริหารประเทศ แต่ความเป็นชาตินิยมดังกล่าวนี้ กลับมีความแตกต่างจาก ความเป็นชาตินิยมทางการเมืองอย่างที่เคยเป็นในช่วงสงครามเย็น ทั้งนี้เพราะความเป็นชาตินิยมในปัจจุบันนั้น เป็น ชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ที่นายกรัฐมนตรีทักษิณได้ประกาศว่า รัฐบาลของตนมุ่งที่จะสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศของตนด้วยการสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นแก่ประเทศชาติให้ได้¹⁴ ด้วยการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชาติของตนว่ามีความสามารถ และมี

¹⁴ ความเป็นชาตินิยมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลทักษิณนั้นเป็นที่มาของนโยบายที่เรียกว่า Thaksinomics ซึ่งนายกรัฐมนตรีทักษิณมองว่าในอดีต สังคมเอเชียมักจะแก้ปัญหาด้วยการเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยตัวแบบเดียวคือตัวแบบการพัฒนาของเอเชียตะวันออก ที่เป็นฐานให้กับการเติบโตของ "เสือ" ต่าง ๆ ในเอเชีย ตัวแบบนี้เน้นการส่งเสริมการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เพื่อให้เกิดการจ้างงาน เพื่อต้องการพัฒนาตนเองจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรม มีการผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก เน้นเสรีทางการเงินและลัทธิเสรีนิยม โดยไม่ส่งเสริมการสร้างการแข่งขันภายในประเทศ การเลือกวิธีการเดียวเช่นนี้ได้นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของเอเชียในปลายศตวรรษที่ 20 การพัฒนาลักษณะนี้ "เรียกว่า Single Track คือเป็นแนวทางเดียวที่ทำกันมาเป็นเวลาช้านาน แต่วันนี้ได้พิสูจน์แล้วว่า Track นี้ไม่ Work" ปัญหาประการสำคัญก็คือ ตัวแบบการพัฒนานี้นำไปสู่การกระจุกตัวของความมั่งคั่งและการลงทุนเฉพาะในเขตเมือง ผู้ได้รับประโยชน์คือคนรวย เป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล ทำให้ครอบครัวชนบทพลมสลาย "ภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มเหือดหาย" และแม้แต่ในผู้ป่วนซึ่งเป็นต้นกำเนิดของตัวแบบนี้ ปัจจุบันก็ประสบปัญหาการว่างงาน ดังนั้น นี่จึงเป็นที่มาของการเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาของไทยใหม่เป็นการพัฒนาแบบคู่ขนาน ซึ่งเขายกกว่ามีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับประเทศไทยที่เขามองว่ามี 2 สังคมในประเทศเดียว นโยบายคู่ขนานสายแรกคือ แนวทางเดิมของตัวแบบการพัฒนาของเอเชียตะวันออก คือเน้นการสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ สนับสนุนระบบทุนนิยมตลาดเสรี และสนับสนุนการเติบโตของภาคธุรกิจ เพิ่มความสามารถด้านการแข่งขัน ซึ่งเป็นแนวทางที่เชื่อมต่อกับสังคมไทยเข้ากับโลกาภิวัตน์ แนวนี้ยึดมั่นกับหลักการการเปิดประเทศ หลักการตลาดเสรี มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ ทั้งนี้โดยนายกรัฐมนตรีทักษิณเชื่อว่า "การค้าเสรีมิได้เป็นเพียงการเปิดโอกาสใหม่ทางการตลาดระหว่างประเทศคู่ค้าเท่านั้น แต่เป็นการสร้างสายสัมพันธ์และความเข้าใจทางวัฒนธรรมอันใกล้ชิดระหว่างประเทศคู่ค้า" ที่สำคัญคือ การค้าเสรีคือแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนทั้งในไทยและในเอเชีย ดังนั้นการค้าเสรีจึงเป็นสิ่งที่ต้อง "ผูกมัดสัมพันธ์/ forward engagement" มากขึ้น และต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริม กล่าวในแง่ที่นโยบาย 2 แนวทางของ พ.ต.ท.ทักษิณจึงมีชื่อว่า "พิกก" หรือ "เว่นวรรค" โลกาภิวัตน์ หากแต่ต้องเข้าปะทะและสัมพันธ์แบบผนวกกลืนมากยิ่งขึ้น แต่บนพื้นฐานของการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศให้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะ พ.ต.ท.ทักษิณเชื่อมั่นว่า "ความสำเร็จของไทยทั้งในอดีตและอนาคตมิได้มาจากที่อื่น แต่มีรากเหง้ามาจากการเปิดประเทศสู่ต่างชาติและการเข้าร่วมโลกยุคโลกาภิวัตน์" นโยบายคู่ขนานสายสองก็คือ นโยบายลดช่องว่างระหว่างผู้มีและผู้ไม่มี และนโยบายการสร้าง ความมั่งคั่ง มั่นคง เข้มแข็งให้กับคนและเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า ซึ่งเห็นได้จากนโยบายและการสนับสนุน "กองทุนหมู่บ้าน" "หนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล" "พิกกนี้เกษตรกร" "SMEs" "กองทุนหมุนเวียน" "บ้านเอื้ออาทร" "30 บาทรักษาทุกโรค" และอื่น ๆ นโยบายคู่ขนานสายสองนี้ พ.ต.ท.ทักษิณถือว่าเป็นนโยบายที่มุ่งเอา "ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา" เป็นนโยบาย "นอกเข้าไป Outside-In" ที่มุ่งเสริมสร้างอำนาจให้แก่ประชาชนและเป็นนโยบายที่ต้องการพึ่งพาตนเอง ต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า อย่างไรก็ตาม นโยบายคู่ขนานสายสองนี้ นายกรัฐมนตรีทักษิณมองว่าคือเส้นทางการพึ่งตนเองของประเทศ แต่นายกรัฐมนตรีทักษิณมิได้มองการพึ่งตนเองในลักษณะการตัดขาดจากระบบทุนนิยม แต่เป็นการพึ่งตนเองด้วยการใช้ระบบทุนนิยม โดยระบบทุนนิยมนั้น พ.ต.ท.ทักษิณมองว่าคล้ายกับระบบอื่น คือ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย และเขาเลือกที่จะแก้ปัญหาความยากจนด้วยวิธีการแบบทุนนิยม คือด้วยการค้า การเงินและเทคโนโลยี เพราะเมื่อมี "การค้าก็ทำให้เข้าถึงตลาด เมื่อเข้าถึงตลาด การผลิตก็เกิด เมื่อการผลิตเกิดก็มีรายได้ เมื่อมีรายได้ก็มีอำนาจซื้อ เมื่อมีอำนาจซื้อก็มีการค้า และวงจรความมั่งคั่งที่เกิดจากการค้าก็จะดำเนินต่อไป" จาก ถอดความจาก <http://www.pxp.in.th/Magazine2004/39-sp-article.htm>

สิทธิที่จะสร้างความมั่งคั่งให้เกิดขึ้นได้ด้วยการพึ่งพาความคิดความสามารถของตนเอง โดยที่ไม่จำเป็นที่จะพึ่งพาใคร ซึ่งถือว่าเป็นการมองแบบ Inward looking ในขณะที่ ความเป็นชาตินิยมทางการเมืองในช่วงสงครามเย็นของไทยนั้น ถูกขับเคลื่อนด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองของคนส่วนใหญ่ในประเทศที่ต้องการอิสรภาพ และความยุติธรรมทางการเมืองเพื่อประชาชนภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของความเป็นชาตินิยมทางเศรษฐกิจในสมัยปัจจุบัน และความเป็นชาตินิยมทางการเมืองในช่วงสงครามเย็น ได้ดังนี้ คือ

ประการที่ 1 คือ จุดมุ่งหมายในการเรียกร้องความเป็นชาตินิยมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ความเป็นชาตินิยมในปัจจุบันนั้นเพื่อสร้างความรู้สึกที่ต้องการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ โดยมองว่า การมองเข้ามาในประเทศเพื่อมุ่งพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ รวมถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจนั้น เป็นแนวทางสำคัญที่จะกระทำให้ประเทศกลับมารุ่งเรืองทางเศรษฐกิจได้อีกครั้ง ในขณะที่ความเป็นชาตินิยมทางการเมืองในสมัยสงครามเย็นนั้น เกิดจากความต้องการมีหลุดพ้นจากการถูกครอบงำ และเอาตัวเอาเปรียบโดยสหรัฐอเมริกา และกลุ่มชนชั้นนำบางกลุ่มเท่านั้น จึงทำการเรียกร้องสิทธิ และเสรีภาพทางการเมืองเพื่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ ตัวอย่าง คือ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม ปี 1973 หรือที่เรียกว่า เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516

ประการที่ 2 คือ กลุ่มบุคคลที่ทำการเรียกร้องความยุติธรรมผ่านความเป็นชาตินิยม จากการศึกษาผู้เขียนพบว่า มีความคล้ายคลึงกันในบางจุด กล่าวคือ ในทั้งสองช่วงเวลานั้น พบว่าแกนหลักที่มีส่วนในการขับเคลื่อนพลังทางสังคมนั้น คือ กลุ่มนักธุรกิจ สำหรับในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 1973 นั้น กลุ่มคนที่ช่วยสนับสนุนการรวมตัว และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนิสิต และนักศึกษาในสมัยนั้น คือ กลุ่มนักธุรกิจ คนชั้นกลาง และนายทุนน้อย ที่รู้สึกผิดหวังกับสภาพเศรษฐกิจที่สั่นไหวในขณะนั้น อันเนื่องมาจากความล้มเหลวของรัฐบาลในการที่จะรังสรรค์อเมริกาให้รักษาพันธะต่อประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันในเวลานั้น วิกฤตการณ์น้ำมันก็ได้อุบัติขึ้น ดังนั้น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ชนชั้นกระฎุมพีใหม่ต่าง ๆ เหล่านี้ ได้มีบทบาทชี้ขาดในการเข้าร่วมเป็นฝูงชนขนาดมหึมาที่ออกมาสนับสนุนข้อเรียกร้องของนิสิตนัก

ศึกษาปัญญาชนให้มีรัฐธรรมนูญ และให้เคารพเสรีภาพของพลเมือง ดังที่เบเนดิก แอนเดอร์สันได้กล่าวไว้ในหนังสือของเขาว่า

“... อันที่จริงแล้วอาจพูดได้ว่าชนชั้นกรรมาชีพเหล่านี้แหละ ประกันให้การชุมนุมประสบความสำเร็จ เพราะหากมันฝูงชนประกอบไปด้วยชาวสลัมแทนที่จะเป็นชาวเมืองแต่งตั้งตัวดีแล้ว จอมเผด็จการอาจช่วงชิงเสียงสนับสนุนให้ปราบปรามได้เร็วกว่านี้”¹⁵

ในขณะที่พลังเสียงที่สนับสนุนความเป็นชาตินิยมภายหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี 1997 นั้น ก็เป็นกลุ่มนักธุรกิจเช่นเดียวกัน หากแต่แตกต่างกันตรงที่ขนาดของกลุ่มที่ทำการเรียกร้อง ซึ่งมีขนาดเล็กกว่าในเหตุการณ์ข้างต้น อีกทั้งกลุ่มนิสิตนักศึกษาก็ได้มีบทบาทในการเรียกร้องในครั้งนี้ หากแต่เป็นเพียงกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่สูญเสียผลประโยชน์ทางธุรกิจในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจเท่านั้น รวมถึงการได้มองว่า รัฐบาลนายชวน ได้เอื้อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่คนต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกามากกว่าคนไทย (โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 5) ดังนั้น จึงไม่ประหลาดใจที่พลังชาตินิยมในยุคนี้ มิได้มีพลังกว้างขวางไปถึงหมู่คนส่วนใหญ่ภายในประเทศอย่างที่เคยเป็นในช่วงสงครามเย็น เพราะข้อเรียกร้องดังกล่าวมิได้มาในนามของอุดมการณ์แห่งชาติ หากแต่มาโดยความต้องการอยู่รอดของบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ดังนั้น แม้ว่าจะพยายามกระทำให้อยู่ในนามของประเทศชาติเพียงใด ก็มิอาจกระทำให้เป็นชาตินิยมที่แท้จริงได้เกิดขึ้น

นอกจากนี้ ความเป็นชาตินิยมทางเศรษฐกิจก็ยังได้ดำเนินมาถึงปัจจุบัน ในนามของนโยบายคู่ขนาน หรือ Thaksinomics ที่เน้นการพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าของประเทศ รวมถึงการเน้นนโยบายต่างประเทศแบบภูมิภาคนิยม ซึ่งหากจะให้เปรียบเทียบว่าตรงกับยุคสมัยใดนั้น ก็อาจจะเทียบเคียงได้กับสมัยของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่มีได้มีทำที่โอนอ่อนผ่อนตามสหรัฐอเมริกา ดังที่เคยเป็น อีกทั้งยังทำการเรียกร้องความสัมพันธ์ในลักษณะที่ต้องการความเสมอภาคกับสหรัฐอเมริกาอีกด้วย (โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 3) รวมถึงการเน้นดำเนินนโยบายพึ่งพาตนเอง และสร้าง

¹⁵ เบเนดิก แอนเดอร์สัน, “บ้านเมืองของเราลงแดง,” 14 ตุลาคม – 6 ตุลาคม (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมล คีมทอง, 2541)

สัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับ จีน และประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอินโดจีนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของความต้องการพึ่งพาตนเองของทั้งสองรัฐบาลดังกล่าวคือ ศักยภาพความสามารถทางเศรษฐกิจที่มีในช่วงเวลานั้น ๆ กล่าวคือ ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 ซึ่งตรงกับสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชายนั้น เศรษฐกิจไทยอยู่ในสภาพที่แข็งแกร่งมาก อันเนื่องมาจากการที่ประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงมาก (โปรดดูรายละเอียดในบทที่4) ในช่วงเวลานั้น ซึ่งเป็นสภาพที่อยู่ใต้อิทธิพลของรัฐบาลทักษิณในช่วงปีแรกของการเป็นรัฐบาลอย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมองว่า ความแตกต่างดังกล่าวนี้ ได้ถูกกำหนดด้วยปัจจัยทางการเมืองเป็นหลัก นั่นคือ รัฐบาลจะต้องกระทำตามนโยบายที่เปรียบเสมือนคำสัญญาที่ให้ไว้แก่ประชาชนด้วย

6.1.2.2 ความกึ่งขาเกี่ยวกับการเป็นนักธุรกิจใหญ่ของนายกรัฐมนตรี และ

คณะ : **A country is a company, a PM is a CEO?**¹⁶

นายกรัฐมนตรีทักษิณ ได้เคยพูดว่า

*"A company is a country. A country is a company.
They're the same. The management is the same"*

Thaksin Shinawatra, November 1997¹⁷

คำกล่าวในข้างต้น ได้กระทำให้กลุ่มนักวิชาการ รวมถึงคนในบางกลุ่มที่มีความสงสัยเคลือบแคลงใจในรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีทักษิณ โดยเฉพาะในเรื่องผลประโยชน์อันเกี่ยวกับตำแหน่งทางการเมือง และการเป็นนักธุรกิจใหญ่ของนายกรัฐมนตรีอยู่แล้ว ได้ถูกกระตุ้นให้เกิดความสงสัยมากขึ้นอีก โดยผาสุก พงษ์ไพจิตร ได้วิเคราะห์ว่า ชัยชนะเหนือการเลือกตั้งในครั้งนี้ มีชัยชนะของนายกรัฐมนตรีทักษิณผู้เดียวเท่านั้น แต่เป็นชัยชนะของกลุ่มนักธุรกิจใหญ่ของการเมืองไทย ทั้งนี้ได้อธิบายอย่างสังเขปว่า การที่กลุ่มธุรกิจใหญ่ได้บริหารประเทศนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ โดยเฉพาะ

¹⁶ Pasuk Pongpaichit, "A country is a company, a PM is a CEO, " at the seminar **Statesman or Manager?**

Image and reality of Leadership in SEA, on 2 April 2004, organized by the Bangkok Office Of the Centre for Southeast Asian studies (CSEAS) ,Kyoto University, Political Economy Centre, Faculty of Economics ,and the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University.

¹⁷ Ibid.

อย่างยิ่ง ในประเด็นที่ว่า กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ต้องการที่ทำอะไรกับรัฐ และด้วยเหตุผลใดกลุ่มนักธุรกิจขนาดใหญ่ได้เข้ามาบริหารประเทศเสียเอง ซึ่งบทสรุปของผาสุกนั้นได้กล่าวว่ นายกรัฐมนตรีทักษิณเป็นเหมือนผู้นำของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ที่ฉวยได้รัฐหรือประเทศให้เป็นผู้จัดการปกป้องธุรกิจใหญ่ของตนจากภัยคุกคามภายนอก และภายในประเทศ

6.2 การดำเนินตามแนวทาง Thaksinomics

6.2.1 นโยบายด้านเศรษฐกิจ: นโยบายสองคู่ขนาน และการเน้นพึ่งพาตนเอง

รัฐบาลชุดปัจจุบันเน้นการพึ่งพาเงินทุนในประเทศ¹⁸ ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักในการดำเนินนโยบาย โดยองค์ประกอบของการดำเนินการคือ การลดการลงทุนที่มีมูลค่าการนำเข้าสูง¹⁹ การดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราที่ส่งเสริมภาคการผลิต และบริการที่พึ่งพาทรัพยากรในประเทศให้มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก²⁰ การปรับโครงสร้างการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและการส่งเสริมการลงทุนให้สอดคล้องกับเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ ทักษะฝีมือ ภูมิปัญญาไทย ศักยภาพในการผลิตและการตลาด และการใช้วัตถุดิบภายในประเทศให้สอดคล้องกับการพึ่งพาจากต่างประเทศ²¹ การจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชน ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า²² และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยการส่งเสริมการวิจัยและการเรียนรู้จากภูมิปัญญาไทยและวิทยาการสมัยใหม่²³

¹⁸ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, "นโยบายด้านการต่างประเทศ," รายงานแสดง ผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรี ตามแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รัฐบาล พันธำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ปีที่หนึ่ง (วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ถึงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2545) , หน้า 387-418

¹⁹ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพันธำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันที่จันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ นโยบายที่ 2.1 ด้านการค้า ข้อ (1)

²⁰ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพันธำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันที่จันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔นโยบายที่ 2.2 ด้านการเงิน สถาบันการเงิน และตลาดทุน ข้อ (2)

²¹ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพันธำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันที่จันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔นโยบายที่ 3.2 ด้านอุตสาหกรรม ข้อ (1)

²² คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพันธำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันที่จันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔นโยบายที่ 1 นโยบายเร่งด่วน ข้อ (2)

²³ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพันธำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันที่จันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔นโยบายที่ 3.1 ด้านการเกษตร ส่วนที่ 2 การพัฒนาตลาดในประเทศและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนชน ข้อ (4)

อย่างไรก็ดี สำหรับสภาพเศรษฐกิจไทยในช่วงที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น อยู่ในสภาพที่ทรุดตัวลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะปัญหาเศรษฐกิจส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาสะสมเชิงโครงสร้างที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องมาตั้งแต่ต้น ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการส่งออกหดตัวลง ราคาสินค้าภายในประเทศตกต่ำอย่างต่อเนื่อง ภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงขาดความสามารถที่แท้จริงในการแข่งขัน ภาระหนี้สินของภาคเอกชนยังคงอยู่ในระดับสูง ตลาดทุนเผชิญภาวะซบเซาอันเนื่องมาจากไม่ได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเงินโดยรวม เป็นต้น

พิจารณาจากสภาพเศรษฐกิจโดยเปรียบเทียบภาพรวมในปี 1997-2001 จากตารางที่

ตารางที่ 6.2 : เครื่องชี้เศรษฐกิจมหภาคของไทย (ค.ศ.1997-2001)

	1991 – 1997	1998	1999	2000	2001
1. จำนวนประชากร (ล้านคน) (เฉลี่ย)	60.50	61.20	61.80	61.88	62.31
2. ผลิตภัณฑ์ในประเทศ					
2.1 ผลิตภัณฑ์รวม ณ ราคาคงที่ (ปี 2531)	-1.4	-10.5	4.4	4.6	1.8
(% การเปลี่ยนแปลง)					
ภาคเกษตรกรรม	-0.9	-1.5	2.0	4.9	1.6
นอกภาคเกษตรกรรม	-1.4	-11.6	4.7	4.6	1.8
2.2 ผลิตภัณฑ์รวม ณ ราคาปัจจุบัน (พินล้านบาท)	4,732.6	4,626.4	4,632.1	4,904.7	5,100.7
(% การเปลี่ยนแปลง)	(2.6)	(-2.2)	(0.1)	(5.9)	(4.0)
2.3 ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (บาทต่อคน)	76,057	72,979	72,901	77,362	80,101
3. อัตราเงินเฟ้อ (ปี 2537)					
3.1 ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป (% การเปลี่ยนแปลง)	5.6	8.1	0.3	1.6	1.6
3.2 ดัชนีราคาผู้บริโภคพื้นฐาน 2/ (% การเปลี่ยนแปลง)	4.7	7.2	1.8	0.7	1.3
4. ภาคต่างประเทศ (พินล้านดอลลาร์ สรอ.)					
4.1 สินค้าออก	56.7	52.9	56.8	67.9	63.2
(% การเปลี่ยนแปลง)	(3.8)	(-6.8)	(7.4)	(19.5)	(-6.9)
4.2 สินค้าเข้า	61.3	40.7	47.5	62.4	60.7
(% การเปลี่ยนแปลง)	(-13.4)	(-33.8)	(16.9)	(31.3)	(-2.8)
4.3 ดุลการค้า	-4.6	12.2	9.3	5.5	2.5
4.4 ดุลบัญชีเดินสะพัด	-3.1	14.3	12.5	9.3	6.2
(%ของผลิตภัณฑ์รวม)	(-2.0)	(12.7)	(10.2)	(7.6)	(5.4)
4.5 เงินทุนเคลื่อนย้าย (สุทธิ)	-4.3	-9.8	-7.9	-10.3	-5.1
- เอกชน 3/	-7.6	-15.5	-13.5	-9.8	-4.1
- ทหารการ	1.6	1.8	1.6	-0.3	-0.6
- ธ.ป.ท.	1.7	3.9	4.0	-0.2	-0.4
4.6 ดุลการชำระเงิน	-10.6	1.7	4.6	-1.6	1.3

	1991 – 1997	1998	1999	2000	2001
4.7 เงินสำรองทางการ (พันล้านดอลลาร์ สรอ.)	27.0	29.5	34.8	32.7	33.0
4.8 ภาวะเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (พันล้านดอลลาร์ สรอ.)					
4.9 หนี้ต่างประเทศคงค้างทั้งสิ้น (พันล้านดอลลาร์ สรอ.)	109.3	105.0	95.0	79.7	67.5
- หนี้ทางการ 4/	(24.1)	(31.6)	(36.2)	(33.9)	(28.3)
4.10 อัตราส่วนภาวะหนี้ต่างประเทศ (%)	15.7	21.4	19.4	15.4	20.7
- ภาวะหนี้ทางการ (รวมรพท.ตั้งแต่ปี 2540)	(2.7)	(3.3)	(4.0)	(4.0)	(8.0)
5. การคลัง (ตามปีงบประมาณ) (พันล้านบาท)					
5.1 ดุลเงินสด (ปีงบประมาณ)	-87.1	-115.3	-134.4	-116.6	-107.9
(% ของผลิตภัณฑ์รวม)	(-1.9)	(-2.5)	(-2.9)	(-2.4)	(-2.1)
5.2 ยอดหนี้คงค้างภาครัฐ 5/	936.2	1,242.3	1,956.7	2,180.8	2,316.0
- หนี้ในประเทศ	(316.6)	(524.9)	(1012.6)	(1200.0)	(1337.2)
6. การเงิน					
6.1 M2 (พันล้านบาท)	4,339.3	4,753.4	4,854.7	5,032.7	5,243.6
(% การเปลี่ยนแปลง)	(16.4)	(9.5)	(2.1)	(3.7)	(4.2)
6.2 M2a (พันล้านบาท) 10/	4,821.8	5,118.1	5,182.5	5,297.0	5,538.4
(% การเปลี่ยนแปลง)	(2.0)	(6.1)	(1.3)	(2.2)	(4.6)
6.3 สินเชื่อในประเทศ (% การเปลี่ยนแปลง)	34.5	-1.2	-4.2	-7.4	-6.1
- สินเชื่อเอกชน 6/ (% การเปลี่ยนแปลง)	30.5	-7.9	-5.7	-8.5	-7.5
6.4 เงินฝาก 7/ (% การเปลี่ยนแปลง)	16.0	8.8	-0.5	5.3	4.0
6.5 อัตราดอกเบี้ย (ณ สิ้นปี) 8/					
- ลูกค้านิติ MLR	15.25	11.50-12.00	8.25-8.5	7.50-8.25	7.00-7.50
- เงินฝากประจำ (1 ปี)	10.00-13.00	6.00	4.00-4.25	3.50	2.75-3.00
7. อัตราแลกเปลี่ยน บาท : ดอลลาร์ สรอ. 9/					
(อัตราอ้างอิง) เฉลี่ย	31.37	41.37	37.84	40.16	44.48

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

ดังนั้น แม้ว่ารัฐบาลจะพยายามดำเนินมาตรการทางเศรษฐกิจเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างเต็มที่ ด้วยนโยบายเร่งด่วนต่าง ๆ ตามที่กล่าวในข้างต้น แต่ด้วยพื้นฐานเศรษฐกิจภายในประเทศที่ยังคงอ่อนแอและเปราะบาง จึงทำให้รัฐบาลต้องเผชิญกับความยากลำบากในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจมากขึ้น

นอกจากนี้ จากการดำเนินนโยบายการคลังและนโยบายเร่งด่วน เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาล ในระยะแรกยังทำให้เกิดปัญหาการก่อหนี้สาธารณะ (Public Debt) จำนวนมาก กล่าวคือ หนี้สาธารณะคงค้าง ณ สิ้นเดือนกันยายน ปี 2001 มีจำนวนทั้งสิ้น 2,931 พันล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 57.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Products หรือ GDP) เพิ่มขึ้นจาก ณ สิ้นเดือนมิถุนายน ปี 2001 จาก 920.7 พันล้านบาท โดยแยกเป็นหนี้ที่รัฐบาลกู้โดยตรง 1,263 พันล้านบาท หนี้ของรัฐวิสาหกิจที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน 970.6 พันล้านบาท และหนี้ของกองทุนเพื่อการฟื้นฟูสถาบันการเงินอีกจำนวน 697.5 พันล้านบาท และหากจะดำเนินโครงการตามนโยบายเร่งด่วนต่อไป ได้มีการคาดการณ์ว่า รัฐบาลจะต้องเพิ่มงบประมาณตามโครงการ ดังต่อไปนี้ คือ โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรจะเป็นภาระแก่รัฐบาลในแง่งบประมาณปีละ 5,482 – 7,368 ล้านบาท โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรจะทำให้งบประมาณเพิ่มขึ้นปีละ 1.3 พันล้านบาท และโครงการกองทุนหมู่บ้านจะต้องใช้เงินงบประมาณทั้งสิ้น 7 หมื่นล้านบาท²⁴

อีกทั้งในเวลาเดียวกันนี้ สภาพเศรษฐกิจของโลกได้เปลี่ยนแปลงและถดถอยลงไปมาก ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ เกิดภาวะหดตัวอย่างรุนแรงพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็นในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือ ยุโรปตะวันตก²⁵ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคการส่งออก ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดหลักที่ใหญ่ที่สุด²⁶

²⁴ ไพโรจน์ วงศ์วิภานนท์ และนวลน้อย ตริรัตน์ "ตลาดการเมืองประชานิยม และอนาคตของเศรษฐกิจสังคมไทย" ใน 2540 จุดเปลี่ยนประเทศไทย. กนกศักดิ์ แก้วเทพ และนวลน้อย ตริรัตน์, บรรณาธิการ (ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 169-170.

²⁵ องค์การสหประชาชาติได้คาดการณ์ภาวะเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ว่า อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาจะลดลงจาก ร้อยละ 5 ในปี 2000 เหลือเพียงร้อยละ 1.9 ในปี 2001 และการเติบโตของญี่ปุ่นจะลดลงจาก ร้อยละ 1.7 ในปี 2000 เหลือเพียงร้อยละ 0.7 ในปี 2001 อ้างอิงจาก "ภาวะเศรษฐกิจโลก ปี 2001," ใน <http://www.un.org>

²⁶ "บทสรุปผู้บริหาร : เศรษฐกิจสหรัฐฯ : พาหะวิกฤตเอเชียรอบสอง ?" ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ปีที่ 6 ฉบับที่ 844 (18 พฤษภาคม 2543)

เศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา ได้ขยายตัวชะลอลง ตั้งแต่ปี 2000 เนื่องจากการบริโภค และการลงทุนภายในประเทศซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ (ประมาณ ร้อยละ 70 ของ GDP) ชะลอตัวลง สำหรับดัชนีความเชื่อมั่นของผู้บริโภคเดือนกันยายน ปี 2001 อยู่ที่ระดับเพียงร้อยละ 97.6 ซึ่งเป็นอัตราต่ำสุด นับตั้งแต่ปลายปี 1990 ขณะที่อัตราการว่างงานเพิ่มขึ้น เป็น ร้อยละ 4.9 สูงสุดเป็นประวัติการณ์²⁷

ในส่วนของสภาพเศรษฐกิจญี่ปุ่นนั้น ได้เข้าสู่ภาวะถดถอยมานาน นับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1995 และในปัจจุบัน ภาคการผลิต และการใช้จ่ายใช้สอยของประชาชนยังอยู่ในภาวะหดตัวลงอย่างต่อเนื่อง ผลสำรวจความเชื่อมั่นทางธุรกิจขนาดใหญ่ของญี่ปุ่น คือ ทันคัน (TANKAN) พบว่าดัชนี ดิฟฟิวชัน (Diffusion Index) ของไตรมาสที่สาม ปี 2001 นี้ลดลงมาถึงติดลบร้อยละ 33 ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำสุด นับตั้งแต่เดือนมีนาคม 1998 อีกทั้งมีอัตราการว่างงานอยู่ในระดับสูงเป็นประวัติการณ์ คือ ร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมด

สำหรับในกลุ่มยุโรปนั้น ซึ่งเดิมได้รับการคาดหวังว่าจะเป็นเสาหลักพยางเศรษฐกิจโลก ต่างได้รับผลกระทบจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจไตรมาสที่สองของปี 2001 เหลือเพียงร้อยละ 0.1 จากไตรมาสที่หนึ่ง โดยเทียบไตรมาสต่อไตรมาสซึ่งต่ำสุด นับตั้งแต่ไตรมาสที่ 4 ปี 1998 ตามภาวะการบริโภคภายในประเทศที่ชะลอตัวลง นักวิเคราะห์ชี้ขึ้นนำทั้งหลายแห่งจึงปรับลดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของกลุ่มนี้ลงมา จากเดิมที่คาดว่าจะขยายตัวร้อยละ 2.4

การชะลอตัวของเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจทั้ง 3 ส่วนของโลก ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ และภูมิภาคเอเชียที่มีสัดส่วนการค้ากับสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป ค่อนข้างมาก โดยสิงคโปร์และไต้หวัน มีเศรษฐกิจที่อยู่ในสภาพถดถอยแล้ว ในปีนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้แต่ประเทศสิงคโปร์ที่เคยมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจกว่า 7% ในปีที่แล้ว ได้มีการปรับเป้าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของปีนี้เหลือเพียง 0.5-2% เพราะสิงคโปร์ส่งออกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนใหญ่ จึงได้รับผลกระทบจากการที่เศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นชะลอตัวลง²⁸ ผลกระทบเหล่านี้เกิดจากการที่ เศรษฐกิจของเอเชีย รวมทั้งไทยนั้นพึ่งพาเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้สูง²⁹ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐอเมริกา ดังคำกล่าวขององค์การ สหประชาชาติที่ว่า

²⁷ เรื่องเดียวกัน

²⁸ Asia Development Outlook 2001 (2001) : 18-20.

²⁹ Dan Biers and Tom Holland, Far eastern economic review Issue (21 December 2000)

"ผลที่ตามมาคือ เศรษฐกิจของหลายประเทศที่ติดต่อกำขายอย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา เช่น ประเทศต่าง ๆ ในทวีปอเมริกาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องเผชิญกับภาวะการณ์ส่งออกที่หดตัวลง"³⁰

นอกจากนี้ ธนาคารโลก ยังได้ออกรายงานประเมินภาวะเศรษฐกิจไทยในวันที่ 20 กรกฎาคม ปี 2001 โดยได้เตือนว่า ถึงแม้ว่าไทยจะได้ดำเนินมาตรการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ หลังจากเกิดวิกฤตการเงินปี 1997 แต่ถึงขณะนี้ยังคงมีปัจจัยที่เป็นความเสี่ยง โดยระบุว่า การฟื้นตัวของไทยและชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อื่น ๆ ขึ้นอยู่กับการส่งออก ซึ่งในปัจจุบัน การขยายตัวของตัวเลขการส่งออก เริ่มชะลอตัวลงอย่างเห็นได้ชัด อันเป็นผลจากภาวะเศรษฐกิจโลกซบเซา ดังจะเห็นได้จากตาราง 6.3 พบว่า อัตราการขยายตัวของส่งออกไทยในตลาดโลกลดลงจากร้อยละ 25.46 ในปี 2000 เหลือเพียงร้อยละ 4.16 เท่านั้น³¹

ตารางที่ 6.3 : อัตราการขยายตัวการส่งออกของไทยในตลาดโลก ปี 1989-2001

ปี	อัตราการขยายตัวของการส่งออกไทยในตลาดโลก
1989	27.94
1990	14.24
1991	23
1992	13.6
1993	14.09
1994	20.91
1995	23.62
1996	0.24
1997	12.23
1998	24.43
1999	-1.51
2000	24.45
2001	4.16

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

³⁰ "ภาวะเศรษฐกิจโลก ปี 2001," อ้างอิงจาก <http://www.un.org>.

³¹ กรุงเทพธุรกิจ (5 ตุลาคม 2544): 4.

เนื่องจากภาพรวมของเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาในช่วงที่ผ่านมา อยู่ในสภาพที่ชะลอตัวลงอย่างช้า ๆ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคการส่งออกของทั้งนี้เพราะ ไทยได้พึ่งพาการส่งออกสินค้าไปยังตลาดของสหรัฐอเมริกา เป็นจำนวนถึงร้อยละ 20 ของการเศรษฐกิจทั้งหมด และถึงแม้ว่าสัดส่วนของตลาดไทยในสหรัฐอเมริกาจะอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกันมากนักในแต่ละปี แต่อัตราการขยายตัวของการส่งออกไทยในสหรัฐอเมริกา ยังคงชะลอตัว และเคลื่อนไปในทิศทางทางที่น้อยลง กล่าวคือ การส่งออกไทยไปสหรัฐอเมริกา มีอัตราการติดลบร้อยละ 9.9 ของการส่งออก เหลือมูลค่าส่งออก 11,124.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในช่วง 10 เดือนแรกของปี 2001 เทียบกับอัตราการขยายตัวร้อยละ 17.5 ในปี 2000 จึงนับว่าเป็นครั้งแรกในรอบ 5 ปี ที่การส่งออกของไทย ไปสหรัฐอเมริกาถดถอย ซึ่งในที่จริงแล้ว ไทยเคยประสบปัญหาการส่งออกไปสหรัฐอเมริกาชะงักงัน ในปี 1996 ซึ่งมียอดส่งออกรูปเงินดอลลาร์สหรัฐ ลดลงร้อยละ 0.5 และนับว่าเป็นประเทศที่ไทยมียอดส่งออกลดลงมากที่สุด³² ดังตารางที่ 6.4 ดังต่อไปนี้ คือ

ตารางที่ 6.4 : อัตราการขยายตัว

และสัดส่วนของตลาดการส่งออกไทยในสหรัฐอเมริกา (ปี 1989-2001)

ปี	อัตราการขยายตัวของการส่งออกไทยในสหรัฐอเมริกา
1989	38.43
1990	19.43
1991	15.42
1992	19.9
1993	9.31
1994	18.23
1995	4.85
1996	1.24
1997	20
1998	41.23
1999	-4.27
2000	23.46
2001	0.65

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

³² ฝ่ายวิจัยธนาคารกรุงศรีอยุธยา, "เศรษฐกิจไทยปี 2544 และแนวโน้มปี 2545 (ตอนที่ 1)," ผู้จัดการรายวัน (30 ตุลาคม ปี 2001): 24.

จากสภาพปัญหาดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจในระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นตลาดส่งออกอันดับหนึ่งของไทย ทั้งนี้เพราะไทยมีสัดส่วนการส่งออกไปสหรัฐอเมริกา ประมาณถึง 1 ใน 5 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดอย่างไรก็ดี แม้ว่าเศรษฐกิจไทยในช่วงนี้จะประสบปัญหาอย่างมาก แต่เมื่อพิจารณาแนวทางและความต้องการของรัฐบาลไทยแล้ว กลับพบว่า รัฐบาลยังคงมีความต้องการและมุ่งมั่นที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้แก่เศรษฐกิจภายในประเทศมากขึ้น ด้วยการยังคงใช้ยุทธวิธี 2 คู่ขนานทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจภายในประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งดูเหมือนว่า แนวทางดังกล่าวได้กลายเป็นความมั่นใจที่ไทยยังคงมีอยู่ท่ามกลางสภาพเศรษฐกิจที่อ่อนแอตั้งคำกล่าวของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ดังนี้ คือ

“...รัฐบาลจะดำเนินนโยบายแบบ 2 เส้นทางพร้อม ๆ กัน กล่าวคือ ยึดมั่นอยู่กับส่วนประกอบหลัก ๆ แห่งโมเดลเศรษฐกิจแบบเอเชียตะวันออก อันรวมถึงการเปิดกว้างทางการค้า และการลงทุนด้วย ขณะเดียวกันนั้นเองก็จะแสวงหาทางเพิ่มความแข็งแกร่งของอุปสงค์ภายในประเทศ ตลอดจนยกระดับการผลิตเพื่อตลาดภายในประเทศ”³³

จากการวิเคราะห์ทั้งหมดในข้างต้นทำให้สามารถสรุปได้ว่า “ความต้องการพึ่งพาตนเอง” ของไทยในช่วงเวลาปัจจุบันนั้น มีความแตกต่างจากในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 – ต้นทศวรรษที่ 1990 อย่างมาก ทั้งนี้เพราะแนวทางหรือนโยบายที่เน้นการพึ่งพาตนเองในเวลานี้นั้น มิได้ถูกผลักดันด้วยความรู้สึกมั่นใจในศักยภาพทางเศรษฐกิจอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต แต่กลับถูกผลักดันด้วยแรงกดดันทางการเมืองภายใต้ “คำสัญญา” ที่รัฐบาลเคยมอบไว้แก่ประชาชนและความต้องการที่จะดำเนินนโยบายที่แตกต่างจากแนวทางเดิมที่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างหายนะทางเศรษฐกิจให้แก่ไทยเมื่อ 5 ปีที่ผ่านมา

อย่างไรก็ดี แม้ว่ารัฐบาลไทยจะประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างมากมาในช่วงเวลานี้ แต่สิ่งที่สังเกตเห็นคือ การที่รัฐบาลไทยยังคงยืนยันที่จะใช้นโยบายที่เน้นการพึ่งพาตนเอง และประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียมากขึ้น ซึ่งความพยายามดังกล่าวนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อมิติความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาให้มีความแตกต่างจากสมัยวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงแรกอย่างแน่นอน ไม่เพียงเท่านั้น ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลก และของบรรดาประเทศหลัก ๆ อย่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป ได้กลายเป็นสิ่งที่ทำให้ไทยต้องจัดการคลายตัวออกจากการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากประเทศเหล่านี้ไปโดยปริยาย และทำการกระจายตลาดไปยังประเทศอื่น ๆ มากขึ้น ทั้งนี้เพราะตลาดของสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป ต่างขาดพลังที่จะรองรับสินค้าจากไทยได้อย่างเพียงพอ รวมถึงความพยายามที่จะพัฒนาและให้ความ

³³ Available from www.escap.thailand.speech.org

สำคัญกับเศรษฐกิจภายในประเทศมากกว่าที่จะพึ่งพิงภาคการส่งออกเหมือนอย่างที่เคยเป็นมาเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงสามารถมองภาพความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในสมัยนี้ได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะห่างเหินกันมากขึ้น ทั้งนี้มีสาเหตุเนื่องมาจากการที่ไทยต้องการพึ่งพาตนเองมากขึ้น รวมถึงการที่เศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาทรุดตัวลง ไม่สามารถเป็นที่พึ่งพาและรองรับสินค้าไทยได้ในระดับเดิม

6.2.2 นโยบายด้านการต่างประเทศ: “เอเชีย” ยุทธศาสตร์หลักของการต่างประเทศไทย

ไม่เพียงแต่แนวทางนโยบายเศรษฐกิจที่เน้นการพึ่งพาตนเองของรัฐบาลชุดปัจจุบันจะบ่งบอกให้ทราบถึง ท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปของไทยในการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาทิศทางของนโยบายต่างประเทศไทยอย่างละเอียดแล้ว พบว่า ยุทธศาสตร์หลักของการดำเนินงานนั้นมีจุดเน้นที่แตกต่างจากรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย แม้ว่าไทยยังคงจะต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจต่อไป นั่นคือ ความต้องการที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียก่อนเป็นอันดับแรก อาทิ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ³⁴ ด้านการท่องเที่ยว³⁵ ความปลอดภัยในการเดินเรือ³⁶ การค้าการลงทุน³⁷ คมนาคม³⁸

³⁴ นโยบายที่ 13 ด้านการต่างประเทศ ข้อ (5) “ฟื้นฟูและกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชียอย่างเร่งด่วน ด้วยการสานต่อหรือริเริ่มความสัมพันธ์และความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในทุกด้าน...”

³⁵ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันจันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ นโยบายที่ 3.3.2 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ข้อ (1) “เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาค...”

³⁶ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันจันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ นโยบายที่ 5. ด้านคมนาคม ข้อ (6) “สร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความปลอดภัยของการเดินเรือทั้งทางน้ำและทางทะเลในประเทศเพื่อนบ้าน”

³⁷ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันจันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ นโยบายที่ 4.3 เศรษฐกิจระหว่างประเทศ ข้อ (3) “สนับสนุนและผลักดันนโยบายการค้าเสรีของเขตการค้าเสรีอาเซียน รวมทั้งส่งเสริมการค้า การลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน และการค้าชายแดน และการพัฒนาไปสู่ฐานการผลิตสินค้าหรือการให้บริการร่วมกันในภูมิภาค”

³⁸ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดยพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา ในวันจันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ นโยบายที่ 5. ด้านคมนาคม ข้อ (4) “ส่งเสริมความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน...”

พิจารณาจากนโยบายหลัก³⁹ อย่างนโยบายความร่วมมือเอเชีย หรือ Asia Cooperation Dialogue (ACD)

ความร่วมมือเอเชีย หรือ Asia Cooperation Dialogue (ACD) เป็นความคิดริเริ่มของ พ.ต.ท.ร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และต่อมา ได้กลายเป็นนโยบาย ของพรรคไทยรักไทย⁴⁰ โดยมองว่าในปัจจุบันแม้ว่ากระแสโลกาภิวัตน์จะส่งผล ให้ประเทศในทวีปต่างๆ ต้องเร่งปรับตัวและขยายความร่วมมือระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นใน ทวีปอเมริกาเหนือ ทวีปอเมริกาใต้ ทวีปยุโรป ทวีปแอฟริกา แต่ในเอเชียยังคงขาดเวทีหารือความร่วมมือภายในทวีป ด้วยกันเอง

สำหรับแนวคิด และรูปแบบ ACD ที่จะแปลงวิสัยทัศน์เป็นภารกิจได้ นายกรัฐมนตรีแจกแจกวัตถุประสงค์หลัก ๆ ต่อที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศและรัฐมนตรีที่เป็นตัวแทนจาก 16 ประเทศเอาไว้ดังนี้

ประการแรก ACD จะไม่กำหนดเป็นรูปแบบตายตัว สำหรับเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิด และประสบการณ์ในฐานะที่เป็นเวทีหารือในระดับภูมิภาค ACD จะช่วยเสริมกรอบความร่วมมืออื่น ๆ เช่น อาเซียน อาเซียน+3 SAARC, BIMST-EC และ GCC และจะสร้างพลังที่ยิ่งใหญ่ ในความเป็นหุ้นส่วน ยุทธศาสตร์ในระดับทวีปภาคี พหุภาคี อนุภูมิภาค และภูมิภาค ในประเด็นต่าง ๆ ที่มีความสนใจร่วมกัน

ประการที่สอง ACD จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพทั้งในระดับชาติและในระดับภูมิภาคเพื่อทำให้เอเชียเป็นคู่ค้าที่เข้มแข็งสำหรับภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก เอเชียจะต้องร่วมมือกันเพื่อดูแลจัดการกับผลกระทบในทางลบอันเกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ ความสามารถจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบเหล่านั้น จะมีผลอย่างยิ่งต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่าง ๆ

³⁹ Available from www.mfn.policy.go.th

⁴⁰ Ibid.

รวมถึงการที่สามารถบรรลุสิ่งเหล่านั้นได้โดยการใช้ศักยภาพภายในอันเป็นเอกลักษณ์ของทวีปเอเชียร่วมกัน และสร้างเสริมความแข็งแกร่งระหว่างกันเพื่อเสริมความสามารถในการแข่งขันในระดับระหว่างประเทศ ACD จะต้องสร้างบรรยากาศเพื่อการพัฒนา ประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย จะต้องสร้างบรรยากาศเพื่อการพัฒนา ประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย จะต้องทำให้ดีที่สุดเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายในกลุ่มประเทศของเราเอง และใช้ประโยชน์จากความแข็งแกร่งที่เสริมระหว่างกันเพื่อเอาชนะความท้าทายในการเจริญเติบโตของภูมิภาคเรา

ประการที่สาม ACD จะทำหน้าที่เป็นเวทีให้กับประเทศเอเชีย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มและการพัฒนาต่าง ๆ ระหว่างประเทศ ที่มีผลกระทบโดยตรงกับทวีปเอเชีย และที่ทวีปเอเชียควรมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย⁴¹

ดังนั้นจึงได้เห็นความสำคัญของการส่งเสริมเวทีความร่วมมือระหว่างกันในกรอบ ACD เพื่อทำหน้าที่เชื่อมโยงองค์กรและเวทีความร่วมมือระดับ อนุภูมิภาคและภูมิภาคที่มีอยู่แล้วและผืนก้ำกั้งของประเทศต่าง ๆ ให้เข้มแข็ง มีอำนาจต่อรองยิ่งขึ้น เพื่อปกป้อง ส่งเสริม ผลประโยชน์ร่วมกันของตนอันจะเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชากรในภูมิภาค ตลอดจนเป็นหุ้นส่วนทาง ยุทธศาสตร์ที่ดีขึ้นกับภูมิภาคอื่น ๆ⁴²

ทั้งนี้พื้นฐานความคิดนี้มาจากการที่นายกรัฐมนตรีทักษิณ มีความเชื่อในศักยภาพอันมากมายที่เอเชียมีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความกว้างใหญ่ ของทวีป จำนวนประชากร และเงินทุนสำรองระหว่างประเทศรวมกว่าครึ่งหนึ่งของโลก ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและ ความเชี่ยวชาญภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นหากแต่ละประเทศในเอเชียจะหันหน้าเข้าหากัน ใช้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นตัวนำ เพื่อกิจกรรมที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ประชาชนจะได้คำตอบแทนในสินค้าที่ตนผลิตอย่างเป็นธรรมมากขึ้น เอเชียจะไม่เสียเปรียบ หรือเป็นเบี้ยล่างของภูมิภาคอื่น⁴³

การดำเนินการและเสียงตอบรับจากนานาชาติ : ภายหลังจากได้รับเลือกตั้งเป็นรัฐบาลแล้ว ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้นำแนวคิดดังกล่าวนี้ ไปปรึกษาหารือกับผู้นำมิตรประเทศ ในกลุ่มประเทศอาเซียน ประเทศในเอเชีย และมิตรประเทศนอกภูมิภาค รวมถึงการที่นายกรัฐมนตรีเองก็ได้ใช้โอกาสในหลาย ๆ ครั้งเพื่อยกเรื่องดังกล่าวขึ้นหารือ และขอทราบข้อคิดเห็นจากผู้นำประเทศที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังได้แสดงสุนทร

⁴¹ สุนทรพจน์ของดร. สุรเกียรติ์ เสถียรไทย ในการประชุม The First International Conference of Asian Political Parties ณ กรุงมะนิลา ระหว่างวันที่ 17-20 กันยายน 2543

⁴² โดยกระทรวงการต่างประเทศ 18 มิถุนายน 2001 Available from www.mfn.acd.go.th

⁴³ เรื่องเดียวกัน

พจน์ ที่กล่าวถึงแนวคิด ACD ในโอกาสที่สำคัญ 2 ครั้ง คือ Fortune Forum ณ เมืองฮ่องกงในปี 2544 และ Board Forum for Asia ในปี 2545 ซึ่งได้รับการยอมรับเป็นอย่างดีจากประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย⁴⁴ รวมถึงการที่ ACD ได้กลายเป็นสิ่งที่หลายประเทศต่าง ๆ คาดหวังว่าจะเป็นโอกาสที่เป็นทางการให้ประเทศในเอเชีย⁴⁵ ไม่ว่าจะเป็นประเทศเล็กหรือใหญ่ ร่ำรวยหรือยากจนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันอนาคตและความมั่งคั่งร่วมกันมากขึ้น⁴⁶ ทั้งนี้ เพราะการเจรจาในเวที ACD นี้จะเป็นการเจรจาทวิภาคีในประเด็นทางเศรษฐกิจเท่านั้น โดยไม่มีประเด็นทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังคำกล่าวให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ดังนี้ คือ

“เวทีนี้ไม่ได้ต้องการต่อรองกับสหภาพยุโรป(EU) แต่เป็นการหารือพูดคุยกันเพื่อให้เกิดบรรยากาศเชิงบวก แม้ไทยจะเป็นคนเริ่มในการจัดประชุม แต่ไม่ได้ครอบงำความคิดของผู้เข้าร่วมประชุม ให้ที่ประชุมพูดคุยหารือกันเอง ซึ่งหลังจากได้ข้อสรุปก็จะเป็นทิศทางและนำไปสู่การปฏิบัติของแต่ละประเทศต่อไป ไม่นำปัญหาความขัดแย้งมาเจรจาแต่จะพูดคุยปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเท่านั้น.....”⁴⁷

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการตอบสนองในทิศทางบวกแล้ว นโยบาย ACD ยังได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า ACD จะเป็นเพียงแค่เวทีมาพูดคุยกันเฉย ๆ แล้วก็เลิกราไปอีกด้วย⁴⁸

ยุทธศาสตร์และการดำเนินนโยบายต่างประเทศตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นว่าไทยต้องการที่จะเน้นการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียมากกว่าประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ และแม้กระทั่งกับสหรัฐอเมริกา ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในยุคปัจจุบันอยู่ในสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน จากที่เคยต้องการพึ่งพาสหรัฐอเมริกา และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ในระดับที่สูง และถึงแม้จะลดระดับลงในภายหลังจากที่ต้องเผชิญความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจในช่วงปลาย 1998 ก็ตาม แต่รัฐบาลไทยภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย ก็ยังคงรักษาพฤติกรรมการเป็นเด็กดีของ IMF และสหรัฐอเมริกาอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างจากแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาในรัฐบาลชุดปัจจุบันที่ต้องการพึ่งพาตนเองมากขึ้น รวมถึงความต้องการที่จะใกล้ชิดกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียมากขึ้นด้วย

⁴⁴ “Edward Tang ,in Asia dialogue had Surakiart on Edge,” *The Straits Times* (24 June 2002)

⁴⁵ *The Hindu* (23 June 2002)

⁴⁶ M Anwarul Haq, “Accord and discord Bangladesh and the new Asian initiative,” *Diplomatic and Defense Correspondent of The Daily Star* (2000)

⁴⁷ *พิมพ์ไทย* (21 มิถุนายน 2545): 3.

⁴⁸ โดยกระทรวงการต่างประเทศ 23 มิถุนายน 2001 Available from <http://www.mfn.acd.go.th>

6.3 ผลกระทบจากเหตุวินาศกรรม 9/11 ต่อแนวคิด Thaksinomics

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาตั้งอยู่บนพื้นฐานประเด็นทาง “เศรษฐกิจ” เป็นหลักมานานนับกว่า 10 ปี และคงจะเป็นเช่นนี้อยู่ยาวนาน ถ้าหากไม่เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันขึ้น ในวันที่ 11 กันยายน ปี 2001 หรือ เหตุการณ์ 9/11 ที่ทุกคนในโลกต่างได้รับความสะเทือนใจ เพราะว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากความต้องการก่อการร้ายและกระทำวินาศกรรมแก่สหรัฐอเมริกาของกลุ่มผู้ก่อการร้าย ที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายก่อการร้ายอัลไคดา โดยการจี้เครื่องบินสี่ลำเข้าโจมตีเป้าหมายแต่ละแห่ง ภายใต้การประสานงานอย่างดี ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่สืบสวนและบันทึกเทปทสนทนาจากโทรศัพท์มือถือของผู้โดยสารบนเครื่องบินระบุว่าคนร้ายใช้มีดคัตเตอร์ ฆ่าและทำร้ายผู้โดยสารและนักบิน แล้วจึงเข้าบังคับเครื่องบินด้วยตนเอง เพื่อทำลายเป้าหมายที่เลือกไว้แล้วล่วงหน้า เป็นผลให้ประชาชน 3,000 กว่าคนเสียชีวิตจากการโจมตีของผู้ก่อการร้ายในครั้งนี้⁴⁹ เหตุการณ์ดังกล่าวได้ทำให้รัฐบาลไทยจำเป็นต้องแสดงความร่วมมือในการกล่าวประณามการก่อการร้ายในครั้งนี้ ซึ่งในช่วงแรกของเหตุการณ์นั้น รัฐบาลไทยถูกโจมตีอย่างมากจากหลายฝ่าย ทั้งนี้เพราะหลายฝ่ายได้เกิดความเคลือบแคลงใจเกี่ยวกับการประกาศจุดยืนของนายกรัฐมนตรีที่กล่าวว่า

“...จุดยืนของไทยต่อกรณีที่เกิดขึ้นนั้น ไทยจะยึดถือและปฏิบัติตามพันธสัญญา ภายใต้กรอบของสหประชาชาติ ในการที่จะไม่สนับสนุนและส่งเสริมการก่อการร้ายในทุกรูปแบบ”⁵⁰

⁴⁹ “เครือข่ายลัทธิการก่อการร้าย,” เอกสารสถานทูตสหรัฐอเมริกา ประจำประเทศไทย (2001)

⁵⁰ “ปากไว--ก้าวแรกที่พลาดของแม่'ต่อกรณีประกาศ'จุดยืน'ไทยในสถานการณ์เลือด สหรัฐชำระแค้น'บิน ลาเดน, มติชนสุดสัปดาห์ (24 กันยายน 2544).

ทั้งนี้เพราะการกล่าวเช่นนี้ ในช่วงเวลาที่ยังไม่มีประเทศต่าง ๆ ยังต้องการหลักฐานเพิ่มเติมจากสหรัฐอเมริกาว่า “ใคร” คือผู้ก่อการร้ายที่แท้จริงในการก่อวินาศกรรมในครั้งนี้ ได้ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างมากว่า การที่รัฐบาลได้แสดงท่าทีเข้าข้างสหรัฐอเมริกาอย่างเปิดเผยมากเช่นนี้ อาจจะไม่เป็นผลดีต่อความสัมพันธ์กับพี่น้องชาวมุสลิมภาคใต้⁵¹ และประเทศมุสลิมต่าง ๆ ทั่วโลก

อย่างไรก็ดี ในภายหลัง รัฐบาล โดยเฉพาะนายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ออกมาแถลงการณ์อย่างชัดเจนว่า สิ่งที่ไทยประกาศออกไปนั้นคือ ท่าทีที่มีต่อการต่อต้านการก่อการร้าย ซึ่งเป็นสิ่งที่สมควรจะต้องประณาม และต่อต้านอย่างชัดเจนอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นเรื่องที่ขัดต่อมนุษยธรรม และไม่ใช้ท่าทีที่ต้องการจะประกาศสงครามอย่างแน่นอน และไทยจะยึดถือและปฏิบัติตามพันธสัญญา ภายใต้กรอบของสหประชาชาติ ในการที่จะไม่สนับสนุนและส่งเสริมการก่อการร้ายในทุกรูปแบบ⁵² ซึ่งเป็นแนวทางที่นานาประเทศส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะการก่อการร้ายเป็นการกระทำที่ผิดต่อศีลธรรมอย่างร้ายแรงต่อชีวิตและทรัพย์สิน

ดังนั้น ในที่สุดแล้ว ประเด็นความขัดแย้งต่าง ๆ ภายในสังคมไทยจึงได้ยุติลงเหลือไว้แต่เพียงสภาพเศรษฐกิจที่ทรุดตัวลง อันเนื่องมาจากการได้รับผลกระทบจากเหตุวินาศกรรมที่เกิดขึ้นเท่านั้น การเกิดเหตุวินาศกรรมแก่สหรัฐอเมริกาในวันที่ 11 กันยายน ปี 2001 นั้น ได้ส่งผลกระทบต่อกระหน่ำซ้ำเติมให้สภาวะเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศยุโรป พื้นตัวซ้ำกว่าที่คาดการณ์ไว้ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกโดยรวมให้ถดถอยลงตามไปด้วย ดังที่ นาย คิม อัก ซู เลขาธิการบริหารคณะกรรมการเศรษฐกิจ และสังคมสำหรับภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก (เอเอสแคป) ในสังกัดองค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวไว้ว่า

“เหตุการณ์วินาศกรรมสหรัฐอเมริกา ได้ส่งผลซ้ำเติมปัญหาเศรษฐกิจที่ซบเซาทั่วโลกที่กำลังเผชิญอยู่แล้ว นอกจากนี้อุตสาหกรรมการบิน และการท่องเที่ยวทั่วโลกต่างได้

⁵¹ นายวันมหามัตนอร์ มะทา กล่าวไว้ว่า เรื่องดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา แต่เป็นเรื่องที่ทางสหรัฐจะจงลงไปยังตัวบุคคลและกลุ่มผู้ก่อการร้ายที่ก่อเหตุขึ้น ซึ่งคณะกรรมการกลางอิสลามในประเทศไทยเองก็ได้ออกแถลงการณ์แล้วว่า ไม่เห็นด้วยกับการก่อการร้าย นอกจากนั้น ที่ประชุมยังห่วงใยคนไทยที่ทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศปากีสถาน ที่จะได้รับผลกระทบหากปากีสถาน เปิดน่านฟ้าให้สหรัฐอเมริกาใช้ในการโจมตีอัฟกานิสถาน ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศได้เตรียมความพร้อมในการอพยพคนไทยแล้วหากเกิดการสู้รบขึ้น อ้างอิงจาก “ปากไว--ก้าวแรกที่พลาดของแม่'ต่อกรณีประกาศ'จูดียัน'ไทยในสถานการณ์เดียด สหรัฐฯระแค้นบิน ลาเดน, " มติชนสุดสัปดาห์ (24 กันยายน 2544).

⁵² เรื่องเดียวกัน

รับผลกระทบจากความหวาดวิตกของผู้บริโภคต่อเหตุการณ์การก่อการร้ายระลอกใหม่ ส่วนรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวชาวอเมริกัน เพิ่มความระมัดระวังในการเดินทางไปต่างประเทศมากขึ้น และเอเชียจะเผชิญกับปัญหาคนว่างงานเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมการบิน การท่องเที่ยว หรือภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะธุรกิจการส่งออกสินค้าไฮเทค โดยก่อนหน้านี้ มีบริษัทมาเลเซีย และสิงคโปร์จำต้องลดกำลังผลิตและปลดพนักงานไปแล้วบางส่วน⁵³

ตารางที่ 6.5 : อัตราการเจริญเติบโตของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย
(EAST ASIA – REAL GDP GROWTH)

ประเทศ	1998	1999	2000	2001
อินโดนีเซีย	-13.2	0.8	4.8	3.3
เกาหลี	-6.7	10.9	8.8	2.4
มาเลเซีย	7.4	6.1	8.3	0.9
ฟิลิปปินส์	-0.6	3.4	4.0	2.5
ไทย	-10.8	4.2	4.3	1.6

ที่มา: World Bank's East Asia page: www.worldbank.org/leap

เป็นที่แน่นอนว่า ภาวะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ลงของโลกนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจของไทยอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการส่งออกที่ยังคงถดถอยอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ อัตราการขยายตัวในไตรมาสแรกของปี 2002 ลดลงจากในปี 2001 เป็นร้อยละ 49 จากร้อยละ 63.2 นอกจากนี้ บรรยากาศการลงทุนภายในประเทศยังคงซบเซา⁵⁴ สำหรับการลงทุนจากนักลงทุนจากต่างประเทศของนักลงทุนต่างชาติ ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ มูลค่าการลงทุนรวมทั้งปี 2001 โดยยอดขอการส่งเสริมของประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา รวมแล้วมีเพียงร้อยละ 30 ทั้งนี้ เพราะต่างชาติระมัดระวัง และทบทวนแผนการลงทุนเพิ่มขึ้นภายใต้บรรยากาศที่ซบเซา

⁵³ Prolonged Economic Downturn Will Hurt East Asia's Poor, Reforms More Vital Than Ever ,Washington, October 16, 2001. Available from World Bank's East Asia page: www.worldbank.org/leap

⁵⁴ "เศรษฐกิจไทยปี 2544 และแนวโน้มปี 2545 (ตอนที่2), " ผู้จัดการรายวัน (31 ตุลาคม 2001): 24.

ตารางที่ 6.6 : เงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (ปี 1997-2001)

(หน่วย: พันล้านบาท)

ประเทศ	1997	1998	1999	2000	2001
ญี่ปุ่น	1,348	1,485	489	869	1,374
สหรัฐอเมริกา	780	1,284	641	617	57
สหภาพยุโรป (อียู)	360	912	1,369	507	178

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

สำหรับภาคการท่องเที่ยวดูเหมือนว่าจะได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากความถี่ของการเกิดเหตุการณ์การก่อการร้ายภายในประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงได้ทำให้รัฐบาลของหลาย ๆ ประเทศ เช่น เดนมาร์ก ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น มาเลเซีย ทำการแถลงการณ์เตือนพลเมืองของตนเองที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้ง ไทย ให้เพิ่มความระมัดระวังในการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น⁵⁵ ทำให้ส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวของไทย โดย ในปัจจุบัน ได้มีการยกเลิกการจองแล้วประมาณ 5,000 คน คิดเป็นไม่ถึง 1% ของจำนวนนักท่องเที่ยวปกติที่มาไทย พฤศจิกายนและธันวาคม กล่าวคือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่ยกเลิกการเดินทาง และผู้ประกอบการแจ้งมา ยกเลิกการเดินทาง ตุลาคม 633 คน พฤศจิกายน 1,541 คน ธันวาคม 1,703 คน และช่วงระหว่างมกราคม ถึง มิถุนายน ปีหน้า อีก 1,046 คน ท่องเที่ยวกลุ่มสำคัญที่ยกเลิกการเดินทาง ได้แก่ ชาวญี่ปุ่น 840 คน แอฟริกาใต้ 570 คน ออสเตรเลีย 442 คน สิงคโปร์ 435 คน และโปรตุเกส 400 คน⁵⁶

⁵⁵ ผู้จัดการรายวัน (31 ตุลาคม 2002) : 1-3.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน

อย่างไรก็ดี สิ่งที่สังเกตได้ในช่วงนี้ก็คือ มาตรการและนโยบายในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้ ยังคงเน้นให้เป็นไปตามแนวทางเดียวกับที่เคยดำเนินอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ การเน้นกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศเป็นหลัก เพื่อสร้างความแข็งแกร่งภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็น การใช้นโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำ นโยบายงบประมาณขาดดุล การสนับสนุนมาตรการส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศ ทั้งนี้รัฐบาลยังได้จัดตั้งงบประมาณพิเศษจำนวน 5.8 หมื่นล้านบาท (ร้อยละ 1 ของ GDP) เพื่อกระตุ้นการลงทุนในโครงการที่จำเป็นเร่งด่วน และก่อให้เกิดการจ้างงานในทันที ซึ่งสามารถเบิกจ่ายได้อย่างรวดเร็วในยามฉุกเฉิน และรองรับภาวะเศรษฐกิจโลก และสหรัฐอเมริกา กำหนดให้เบิกจ่ายได้ทันที 1 หมื่นล้านบาท ในไตรมาสที่ 4 ปี 2001 และอีกไตรมาสละ 1.6 หมื่นล้านบาท ในช่วงไตรมาสที่ 1-3 ของปี 2002 นอกจากนี้ รัฐบาลยังพยายามแทรกแซงราคาผลผลิตทางการเกษตรภายในประเทศ อาทิ ข้าว ยางพารา เพื่อช่วยหนุนราคาของสินค้าทางการเกษตรเหล่านี้ให้ดีขึ้น อันจะเป็นการสนับสนุนให้รายได้จากการบริโภคของประชาชนภายในประเทศดีขึ้นด้วย

สิ่งเหล่านี้ย่อมหมายถึง ความพยายามของรัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ที่จะดำเนินนโยบายในลักษณะที่ต้องการพึ่งพาตนเอง และเน้นนโยบายต่างประเทศแบบภูมิภาคนิยมมากขึ้น ซึ่งแนวนโยบายดังกล่าวได้เป็นผลให้ลักษณะ และระดับของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในยุคปัจจุบันมีความแตกต่างจากที่เคยเป็นในช่วงรัฐบาลชุดที่ผ่านมา กล่าวคือ ไทยมีความต้องการพึ่งพาตนเองมากกว่าการพึ่งพาสหรัฐอเมริกา รวมถึงได้กระจายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองไปยังประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภูมิภาคเอเชียมากขึ้น ทั้งนี้เพราะ รัฐบาลชุดปัจจุบันมีความเชื่อในศักยภาพอันมากมายที่เอเชียมีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความกว้างใหญ่ ของทวีป จำนวนประชากร และเงินทุนสำรองระหว่างประเทศรวมกว่าครึ่งหนึ่งของโลก ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและ ความเชี่ยวชาญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นหากแต่ละประเทศในเอเชียจะหันหน้าเข้าหากัน ใช้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นตัวนำ เพื่อกิจกรรมที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ประชาชนจะได้คำตอบแทนในสินค้าที่ตน ผลิตอย่างเป็นธรรมชาติมากขึ้น เอเชียจะไม่เสียเปรียบ หรือเป็นเบี้ยล่างของภูมิภาคอื่น⁵⁷

การที่ประชาชนชาวไทยได้เกิดความเคลือบแคลงใจเกี่ยวกับการประกาศจุดยืนของนายกรัฐมนตรีในการเข้าร่วมส่งเสริม และสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการก่อร้ายในทุกรูปแบบ ได้ก่อให้เกิดคำถามมากมายในสังคมไทย เหตุการณ์ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า สังคม

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน

ไทยนั้น มีความเปราะบาง หรือที่เรียกว่า sensitive ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาสูงมาก อาจจะเป็นเพราะเหตุการณ์ในอดีตก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม ความพยายาม ดังกล่าวได้เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นระหว่าง ความตั้งใจ กับสภาพเหตุการณ์ความเป็นจริงต่าง ๆ ในโลก ที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น หากรัฐบาลจะยังคงให้ความสำคัญกับนโยบายการเน้นพึ่งพาตนเองอยู่นั้น ก็คงจะต้องระมัดระวังเรื่อง การตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสมจริง และเหมาะสมที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ด้วย นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้น ก็อาจจะช่วยให้รัฐบาลรับทราบความนึกคิด และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

นอกจากนี้ เหตุวินาศกรรม 9/11 นั้น ดูเหมือนอาจจะเรียกได้ว่าเป็น “อุบัติเหตุ” ที่เป็นสาเหตุทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย และสหรัฐอเมริกานั้นอยู่ในสภาพที่ดีขึ้น กล่าวคือ มันได้กลายเป็นอุบัติเหตุที่เอื้อประโยชน์ให้รัฐบาลได้กระทำการถ่วงเฉลี่ยความสัมพันธ์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และการเมือง ให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้น กล่าวคือ จากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ขัดแย้ง อันเนื่องมาจากการมีแนวคิดด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกันระหว่างไทย กับสหรัฐอเมริกา กลายเป็นความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น อันเกิดจากการที่ไทยได้แสดงตัวร่วมในการต่อต้านการก่อการร้ายกับสหรัฐอเมริกา แม้ว่าในช่วงแรกจะอยู่ในสภาวะที่ไม่ชัดเจนก็ตาม แต่ในภายหลังจากที่นายกรัฐมนตรีทักษิณ ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายปี 2001 และได้ประกาศตัวอย่างชัดเจนว่า จะยินดีส่งเสริม และสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการก่อการร้ายอย่างเต็มที่นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็อยู่ในสภาพที่ดีขึ้น ดังนั้น จึงนับได้ว่า ความสัมพันธ์ที่ดีทางการเมืองดังกล่าวได้กลายเป็นสิ่งที่ช่วยให้ไทยได้กลับมามีความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกาอีกครั้ง และเนื่องจาก เหตุ 9/11 นี้เอง ยังได้นำมาซึ่งความร่วมมือระหว่างกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงมากขึ้นในเวลาต่อไปอีกด้วย⁵⁸

⁵⁸ นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร แห่งประเทศไทย ประกาศยืนยัน ความสัมพันธ์ อันแข็งแกร่ง ระหว่างไทย และสหรัฐอเมริกา ระหว่างการแถลงข่าว ชำมทวีป ที่สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2001 นายกรัฐมนตรีทักษิณกล่าวต่อหน้าผู้สื่อข่าวกว่า 100 คน ว่าการหารือ ระหว่างตนกับประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ระดับสูง ของสหรัฐอเมริกา คนอื่นๆ มีผลเป็นที่น่าพอใจ หลังจากเดินทางถึงกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม นายกรัฐมนตรีทักษิณ ได้เข้าพบปะหารือ กับนายโดนัลด์ รัมสเฟลด์ รัฐมนตรีกลาโหมสหรัฐ ที่ตึกเพนตากอน ทั้งสองได้หารือ ร่วมกันในเรื่องความร่วมมือ ด้านความมั่นคง ระหว่างสองประเทศ ต่อข้อถามว่าสหรัฐอเมริกาเข้าใจจุดยืนของประเทศไทยเกี่ยวกับการรณรงค์ต่อต้าน การก่อการร้ายหรือไม่ ผู้นำไทยตอบว่า สหรัฐอเมริกาเข้าใจ จุดยืนของไทยเป็นอย่างดี และในเรื่อง ของความมั่นคง นั้น ได้หารือ กับฝ่ายสหรัฐ ในฐานะพันธมิตร และสมาชิก ขององค์การสหประชาชาติ นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีทักษิณยังยืนยันด้วยว่าประเทศไทยพร้อมแล้ว ที่จะส่งกองทหาร รักษาสันติภาพ ของไทยไปยังอัฟกานิสถานผู้นำรัฐบาลไทยกล่าวจากกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ต่อว่าไทย และสหรัฐอเมริกา ได้ลงนาม ในกรอบ ความร่วมมือ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผู้นำ ทั้งสอง แสดงความมุ่งมั่นที่จะขยายความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจ ระหว่างกันให้มากขึ้น กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจซึ่งลงนามโดยนายคอลิน เพาเวลล์ รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐและนายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีต่างประเทศ ของไทย ได้รับการลงสัตยาบัน โดยนายกรัฐมนตรีทักษิณและประธานาธิบดีบุชนายกรัฐมนตรีทักษิณกล่าวว่า "นี่นับเป็นครั้งแรก ในประวัติศาสตร์ไทย ที่สหรัฐอเมริกา และไทยได้ร่วมลงนาม ในกรอบความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจอย่างกว้าง" นอกเหนือจากกรอบความร่วมมือดังกล่าว ผู้นำทั้งสอง ยังออกแถลงการณ์ร่วม ซึ่งครอบคลุมถึง การหารือ ของทั้งสองเกี่ยวกับ การก่อการร้าย การต่อต้าน ขบวนการค้ายาเสพติด และอาชญากรรมข้ามชาติ ความร่วมมือ ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และด้านสาธารณสุข ในแถลงการณ์ร่วม ผู้นำทั้งสองตกลงว่า การต่อต้านการก่อการร้าย ขบวนการค้ายาเสพติด และกระแสคุกคาม อื่นๆ เป็นเรื่องสำคัญยิ่งสำหรับพันธมิตรในศตวรรษที่ 21 นี้ ประธานาธิบดีบุช ได้แสดงออก ถึงความยินดี และพอใจ ที่รัฐบาลไทย ให้การสนับสนุน การรณรงค์ ต่อต้าน การก่อการร้าย

สรุป

ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในปี 2001 นี้พบว่า พลวัตที่ทำการปรับเปลี่ยนให้การดำเนินการต่างประเทศของไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลงนั้น มีอยู่สองปัจจัยที่สำคัญ คือ การใช้นโยบายสองคู่ขนาน หรือ แนวทางที่เรียกว่า Thaksinomics ของนายกรัฐมนตรีทักษิณ และคณะ และการเกิดเหตุวินาศกรรม 9/11 กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นได้เริ่มต้นจากการปรับให้อยู่ในลักษณะที่เห็นห่างกันมากขึ้น อันเนื่องมาจากความแตกต่าง และความขัดแย้งทางแนวคิดด้านเศรษฐกิจระหว่างแนวคิดที่ต้องการพึ่งพาตนเอง และการเน้นนโยบายต่างประเทศแบบภูมิภาคนิยมของไทย กับแนวคิดแบบเสรีนิยมทางด้านเศรษฐกิจ และการเน้นนโยบายเชิงโลกาภิวัตน์ ของสหรัฐอเมริกา และประเทศตะวันตก จวบจนกระทั่งเกิดเหตุวินาศกรรม 9/11 ขึ้น จึงทำให้อาณาบริเวณที่เกี่ยวข้องกับ “ความมั่นคง” ได้กลับมีความสำคัญเพิ่มขึ้นอีกครั้ง และเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ได้เรียกร้องให้ไทยต้องแสดงตัวอย่างชัดเจนว่าจะส่งเสริมและสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการก่อการร้ายหรือไม่ ซึ่งพฤติกรรมของไทยคือ ยินดีแสดงตัวร่วมกับสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ในนามขององค์การสหประชาชาติ อย่างไรก็ดี วินาศกรรมดังกล่าวนี้เอง ได้เป็นเหตุอันน่าให้ไทยกับสหรัฐอเมริกาได้กระชับความสัมพันธ์ให้ใกล้ชิดกันมากขึ้นอีกครั้ง แม้ว่าในทางเศรษฐกิจนั้น รัฐบาลไทยยังคงยืนยันที่จะใช้แนวทาง Thaksinomics อยู่เช่นเดิม

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ลักษณะการต่างประเทศของไทยในปัจจุบันนี้ อยู่ในลักษณะการถ่วงเฉลี่ยความสัมพันธ์ คือ แม้ว่าจะรูปแบบ หรือลักษณะของนโยบายเศรษฐกิจจะมีความแตกต่างกัน รวมถึงมีลักษณะกระจายความสัมพันธ์ไปสู่ประเทศต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย มากกว่าที่จะผูกติดอยู่กับการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาเหมือนอย่างที่เคยเป็นเท่านั้น แต่ก็ยังขยายอาณาบริเวณในการสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองกับสหรัฐอเมริกาด้วยการแสดงการส่งเสริม และสนับสนุนสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ในการต่อต้านผู้ก่อการร้าย และมีความชัดเจนมากขึ้น เมื่อนายกรัฐมนตรีทักษิณ ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาเมื่อเดือนธันวาคม ปี 2001

ทั้งสอง ให้คำมั่นร่วมกันว่า จะร่วมมือกันต่อไป เพื่อกำจัดการฟอกเงิน รวมทั้งการขยายความร่วมมือ ด้านการต่อต้านการก่อการร้ายทั้งนายกรัฐมนตรีทักษิณ และประธานาธิบดีบุช ได้แสดงออกว่า ทั้งสอง มีพันธกรณี ร่วมกัน ในการปกป้อง สิ่งแวดล้อม และยังคงลงกันที่จะทำงานด้วยกันในการส่งเสริมนโยบายบริหารแหล่งน้ำ ลดมลพิษทางน้ำและเพิ่มจำนวนแหล่งน้ำในประเทศไทย และภูมิภาค ในด้านสาธารณสุขนั้น ผู้นำ ทั้งสอง แสดงความยินดี เกี่ยวกับความร่วมมือ ระดับทวิภาคี ระหว่างสองประเทศ ที่พยายาม พัฒนา วัคซีนป้องกัน โรคเอชอีวี รวมทั้งแผนการ ที่จะทำการทดสอบ และทดลอง วัคซีน ดังกล่าว ครั้งใหญ่ ที่สุดในโลก รายงานแจ้งว่าผู้เข้าร่วมรับฟังและรับชมการแถลงข่าวข้ามทวีปกว่า 100 คนครั้งนี้ นอกจาก ผู้สื่อข่าวแล้ว ยังประกอบด้วย ผู้แทนจากสำนักโฆษกรัฐบาลไทย และกระทรวง การต่างประเทศ ของไทย หลังจากนั้น นายกรัฐมนตรีทักษิณจะเดินทางไปยังกรุงนิวยอร์กเพื่อพบปะเจรจากับนายโคฟี อันนันเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ และจะเดินทางไปเยือน สถานในที่ เคยเป็นที่ตั้งของตึกเวิลด์ เทรด เซ็นเตอร์อีกด้วย รายละเอียดโปรดดูใน การจัดแถลงข่าวข้ามทวีปในวาระนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรเยือนสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับออกแถลงการณ์ร่วมด้านความร่วมมือ ในวันที่ 15 ธันวาคม 2001 ที่ สถานทูตสหรัฐอเมริกา Available from [http://: www.usa.or.th](http://www.usa.or.th)

อย่างไรก็ดี ข้อสังเกตประการสำคัญอยู่ตรงนั้นนั่นเอง กล่าวคือ ภายหลังจากเดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาของนายกรัฐมนตรีนั้น ความร่วมมือทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็ดีขึ้น พิจารณาได้จากความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การลงนามในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทย - สหรัฐอเมริกา การเป็นหนึ่งในผู้นำของโลกในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย การการจัดกำลัง ร้อย.ช.ฉก. ไปปฏิบัติภารกิจเพื่อสันติภาพในอัฟกานิสถานเมื่อกลางปี 2003 การเตรียมการจัดส่งกำลังพลจากกองทัพไทยไปปฏิบัติภารกิจในประเทศอิรักเมื่อปลายปี 2003 การกำหนดให้ราชอาณาจักรไทยมีสถานภาพเป็น "ชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่มนาโต" (Major Non NATO Ally หรือ MNNA) ในปลายปี 2003 ลงนามในข้อตกลงที่กำหนด ให้ไทยและสหรัฐร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เดือนกุมภาพันธ์ปี 2004 เป็นต้น⁵⁹

⁵⁹ เหตุวินาศกรรม 9/11 ถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดหักเหให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเกิดการเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่ยังสับสนท่าที และดูเหมือนว่าจะเน้นไปในทิศทางที่ต้องการเห็นห่างจากสหรัฐอเมริกาด้วยการเน้นการพึ่งพาตนเอง และพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น กลายเป็นการแสดงออกอย่างชัดเจนมากขึ้นถึงความต้องการที่จะใกล้ชิดสหรัฐอเมริกามากขึ้น โดยเฉพาะกรณีหลัก ๆ ได้แสดงออกผ่านการจัดกำลัง **ร้อย.ช.ฉก.ไปปฏิบัติภารกิจเพื่อสันติภาพในอัฟกานิสถาน** ทั้งนี้เพื่อประกอบกำลังและยุทธโศกณ์เพื่อให้มีขีดความสามารถในการปฏิบัติงานทางทหารช่างในการซ่อมสร้างทางซัปวี่งขึ้นลงของ บ. ณ สนามบิน Bagram ในอัฟกานิสถาน นอกจากนี้ยังจัดให้มีขีดความสามารถในการระวังป้องกันตนเอง (force protection) และการรักษาพยาบาลในขีดความสามารถของตนเอง โดยจัดให้มีส่วนสนับสนุน รับผิดชอบการดำเนินงานด้านธุรการและการส่งกำลังบำรุงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของกองทัพไทยในการรักษาระดับขีดความสามารถของหน่วย **การเตรียมการจัดส่งกำลังพลจากกองทัพไทยไปปฏิบัติภารกิจในประเทศอิรัก** โดยได้จัดเตรียมหน่วยต่าง ๆ คือ 1 กองพันทหารช่างก่อสร้าง 6 ชุดแพทย์ และ 1 กองร้อยทหารสารวัตร และกำลังส่วนใหญ่ของไทยจะได้รับการร้องขอให้ปฏิบัติงานในพื้นที่เมือง Nasariya ทางตอนใต้ของกรุงแบกแดด ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบของโปแลนด์ นอกจากนี้ **การประกาศเป็นชาติพันธมิตรนอกกลุ่มนาโต หรือ MNNA** ของไทยในช่วงกลางปี 2003 ก็เป็นตัวแสดงประการสำคัญที่ยืนยันว่าไทยนั้นยังคงมีความต้องการที่จะดำเนินความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพราะการดำรงสถานะเป็น MNNA นั้นหมายถึง ความต้องการยืนยันถึงความสัมพันธ์ฉันท์พันธมิตร รวมถึงความต้องการที่จะความต้องการเป็นพันธมิตรดังกล่าวขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู. บุช แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้แถลงอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2003 ว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้ ราชอาณาจักรไทยมีสถานภาพเป็น "ชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่มนาโต" โดยกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกาได้แจ้งเรื่องดังกล่าวต่อรัฐสภาสหรัฐอเมริกา เมื่อต้นเดือนตุลาคม 2003 แล้ว โดยสถานภาพของการเป็น "ชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่มนาโต" หรือกลุ่มชาติสมาชิกสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งแอตแลนติกเหนือ (นาโต) ไม่ได้วางเงื่อนไขด้านการประกันด้านการป้องกันและความมั่นคงร่วมกันเช่นเดียวกับเงื่อนไขของกลุ่มชาติสมาชิกนาโตแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม การประกาศให้ ราชอาณาจักรไทยมีสถานภาพเป็น "ชาติพันธมิตรหลักนอกกลุ่มนาโต" เป็นการยืนยันถึงการที่สหรัฐให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ฉันท์พันธมิตรกับประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 ไทยเป็นพันธมิตรตามสนธิสัญญากับสหรัฐมานานเกือบ 50 ปี นับตั้งแต่การทำสนธิสัญญามานิลลา ปี 1954 เป็นต้นมา และความเป็นพันธมิตรดังกล่าวยังคงขยายตัวต่อไปในช่วงเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะเมื่อเร็วๆ นี้ ไทยได้มีส่วนแสดงการสนับสนุนในการตอบโต้การก่อการร้ายที่สำคัญและได้ส่งทหารไปยังอัฟกานิสถานและอิรักเพื่อทำงานร่วมกับกองกำลังแนวร่วมนานาชาติด้วย นอกจากนี้ ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ปี 2004 นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและนายแดร์ริล เอ็น. จอห์นสัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ได้ลงนามในข้อตกลงที่กำหนด ให้ไทยและสหรัฐร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้อตกลงฉบับใหม่นี้เป็นการแก้ไขข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างประเทศทั้งสองซึ่งมีมาตั้งแต่ปี 1977ตามข้อตกลงฉบับใหม่ที่มีรัฐบาลไทย อนุมัติอย่างเป็นทางการ ให้สำนักงานประจำภูมิภาค ขององค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐ (ยู.เอส.เอ.) เปิดดำเนินการในกรุงเทพฯ ได้และได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในข้อตกลงฉบับเดิมระหว่างพิธีลงนามในข้อตกลงซึ่งจัดขึ้นที่กระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูตสหรัฐ ได้กล่าวว่าข้อตกลงฉบับนี้ถือเป็น "หลักกิโลเมตรที่สำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐ" Available from www.usa.or.th